

**GELİR GETİRİCİ FAALİYETLERDE
KIRSAL KADININ ETKİNLİĞİNİN
ARTIRILMASI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA:
ERZURUM İLİ ÖRNEĞİ**

Bahar AKAY

**Yüksek Lisans Tezi
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
Tarım Politikaları Bilim Dalı
Prof. Dr. Fahri YAVUZ
2017
Her hakkı saklıdır**

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**GELİR GETİRİCİ FAALİYETLERDE KIRSAL KADININ
ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA:
ERZURUM İLİ ÖRNEĞİ**

Bahar AKAY

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
Tarım Politikası Bilim Dalı

ERZURUM
2017

Her hakkı saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

TEZ ONAY FORMU

GELİR GETİRİCİ FAALİYETLERDE KIRSAL KADININ ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI
ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: ERZURUM İLİ ÖRNEĞİ

Prof.Dr. Fahri YAVUZ danışmanlığında, Bahar AKAY tarafından hazırlanan bu çalışma, 19/01/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Tarım Politikası Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak **oybirliği / oy çokluğu (.../...) ile kabul edilmiştir.**

Başkan: Prof. Dr. Fahri YAVUZ

İmza :

Üye:Yrd. Doç. Dr. Nuray İPÇİOĞLU DEMİR

İmza :

Üye:Yrd. Doç. Dr. Esra Sena TURKO

İmza :

Yukarıdaki sonuç;

Enstitü Yönetim Kurulu'nun **16.02.2017** tarih ve **7/28** nolu kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr.Cavit KAZAZ

Enstitü Müdürü

Bu çalışma BAP projeleri kapsamında desteklenmiştir.
Proje No:2013133

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaklardan yapılan bildiriş, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak olarak kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

ÖZET

Yüksek Lisan Tezi

GELİR GETİRİCİ FAALİYETLERDE KIRSAL KADININ ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: ERZURUM İLİ ÖRNEĞİ

Bahar AKAY

Atatürk Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
Tarım Politikası Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Fahri YAVUZ

Türkiye ortalamasına göre Erzurum’da tarım sektörünün toplam üretimdeki payı yüksek ve tarımın ekonomideki yeri daha ağırlıklıdır. Türkiye genelinde olduğu gibi Erzurum’da da kırsalda kadının şehirlere göre ekonomik faaliyetlerde daha çok yer almaktadır. Bu yerleşme rağmen, özellikle karar mekanizmalarına yeterince katkıda bulunamamaktadır. Hâlbuki tarımsal işletme yapısında aile, işletmenin sahibi, çalışanı ve idare edenidir. Dolayısıyla bu üçlü yapıda istişare, ortak akıl ve dolayısıyla kadının katkısı önem arz etmektedir. Kırsal kadınların gelir getirici faaliyetlerde etkinliğinin artırılması için ilgili mevcut problemlerin ortaya koyulması ve çözümüne yönelik alternatifler üretilmesi çalışmanın amacıdır. Bu amaç doğrultusunda Erzurum ili 4 bölgeye ayrılarak, her bir bölgede en fazla 4’er köyden 15 köyde faaliyette bulunan kırsal kadınlarla yapılan toplam 120 adet anket sonuçları materyal olarak kullanılmıştır. Veriler amaçla ilgili problemlerin belirlenmesi için istatistiki özetler tablolara dönüştürülmüştür.

Araştırma sonuçlarına göre kadınların %95,8’inin tarımsal üretime katıldığı ve bu kadınların %24,2’si bitkisel, %37,5’i hayvansal, %34,2’si ise hem bitkisel hem de hayvansal üretim faaliyetlerinde yer almışlardır. Kadınların yaptıkları işi iyileştirmek istedikleri, önce sağlık dolayısıyla sosyal sigortayı sonra gelirlerini önemsedikleri, karar mekanizmalarında %65’inin fikrinin alınmadığı, geleneksel ortamdan memnun oldukları, iş ve yaşam şartlarını iyileştirecek yaygın eğitim arzu ettikleri ve devletin vereceği desteklerden çok, yapacağı altyapı yatırımlarını önemsediklerini ifade etmişlerdir. Tüm bu sonuçlar, ekonomik faaliyetlerde yer alan kadının genel eğitim seviyesi artırıldığında, sağlıklı yaşam şartları iyileştirildiğinde, devletten destekten çok altyapı hizmeti aldıklarında ve sosyalleşebilecekleri ek gelir getirici faaliyetleri yapma imkânı bulduklarında kendilerini daha iyi geliştirebilecekleri, karar mekanizmalarına daha etkin katılabilecekleri ve iş ve yaşam şartlarını iyileştirebilecekleri açık olarak görülmektedir.

2017, 68 sayfa

Anahtar Kelimeler: Kırsal kadın

ABSTRACT

Master Thesis

A STUDY ON INCREASING EFFECTIVENESS OF RURAL WOMAN IN INCOME GENERATING ACTIVITIES: THE CASE OF ERZURUM PROVINCE

Bahar AKAY

Atatürk University
Graduate Institute for Natural Sciences
Department of Agricultural Economics
Science Policy of Agricultural Policy

Supervisor: Prof. Dr. Fahri YAVUZ

Compare to Turkey's averages, share of agriculture in total GDP is higher and thus the role of agriculture in the economy of the province is more important. Rural women in Erzurum are more active in economic activities than women in the city as it is case all around Turkey. Although this fact, women do not take role in decision making as much as desired. However, family in a farm is owner, worker as well as administrator. Because this multifunctional job, common mind and the role and contribution of rural women in decision making is crucial. The objective of this study is to determine the problems related to efficiency of rural women in income generation activities and driving alternative solutions to the problem stated. For this aim, Erzurum is divided to four regions and 120 samples of rural women samples were chosen from at most four villages in every region totaling 15 villages to conduct a survey study. Statistical summaries were calculated and tabled with respect to the objectives of the study by using data provided from the survey.

According the results of the study, 95,8% of rural women took place in agricultural production as 24,2% of them is in crop farming, 37,5% of them is in animal husbandry and 34,2% of them is in both. The results indicate that rural women in Erzurum like to improve their work, give importance to health and thus health insurance firstly then the income they earn, do not take place in decision making at 65% level, are happy living in a traditional environment, like to improve living and working conditions by receiving problem oriented training and like to be helped by the government with infrastructure more than subsidies. All these results concludes that Rural women in Erzurum are obviously able to improve themselves better, to take role in decision making more often and efficiently and to enhance living and working conditions in case of increasing general education level, improving healthy living conditions, receiving infrastructure services rather than subsidies of the government and having opportunity to socialize in income generating activities.

2017, 68 pages

Keywords: Rural woman

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamda bilgi ve tecrübeleriyle yol gösterici olan ve desteğini esirgemeyen değerli hocam Sayın Prof. Dr. Fahri YAVUZ’a yoğun çalışmalarımın her aşamasında yanımda olan dostum Gökçe DENİZLİ’ye yoğun ve stresli dönemlerde sabırla bana destek olan aileme. Küçük veya büyük yardımını esirgemeyen herkese çok teşekkür ederim.

Bahar AKAY

Ocak, 2017

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÇİZELGELER DİZİNİ	vi
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Kapsamı.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
2. LİTERATÜR ÖZETİ.....	5
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	13
3.1. Materyal.....	13
3.2. Yöntem	14
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	15
4.1. Çalışma Sahası	15
4.1.1. Erzurum'un coğrafi yapısı.....	15
4.1.2. Demografik yapı.....	17
4.1.3. Erzurum ilinde 15 yaş ve üzeri nüfusun okur yazarlık durumu	18
4.1.4. İş gücünün sektörel dağılımı	19
4.1.4.a. İstihdam yapısı.....	19
4.1.5. Erzurum'da kırsal kadın profili	20
4.1.5.a. İspir İlçesi Duruköy örneği.....	20
4.1.5.b. Oltu İlçesi Başaklı Köyü	22
4.2. Araştırma Sahası ve Analiz Sonuçları.....	24
4.2.1. Kişisel bilgiler	24
4.2.2. İşletme İle İlgili Bilgiler	28
4.2.3. Yaşam Şartları İle İlgili Bilgiler.....	29
4.2.4. İş Şartları İle İlgili Bilgiler	34
4.2.5. İleriye Yönelik Düşünceler	46
4.2.6. Etkinliği Artırılmasına Yönelik Düşünceler.....	53
5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	61

KAYNAKLAR	67
ÖZGEÇMİŞ	69

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1. Erzurum ilinde anket yapılan ilçelerin dağılımı	13
Çizelge 4.1. Erzurum ili nüfus verileri.....	18
Çizelge 4.2. Erzurum ilinde 15 yaş ve üzeri nüfusun okur yazarlık durumu.....	19
Çizelge 4.3. İstihdamın sektörlere göre dağılımı	20
Çizelge 4.4. Medeni durum.....	25
Çizelge 4.5. Ankete katılan kadınların ailelerinde fert sayısı ve evlilik yıl sayısı.....	25
Çizelge 4.6. Evlenmeden önce yaşadığınız yer	26
Çizelge 4.7. Eğitim durumu	27
Çizelge 4.8. Sosyal güvence durumu	27
Çizelge 4.9. Uğraşı alanı ilgili herhangi bir konuda bilgi alıp almaması durumu	28
Çizelge 4.10. Sahip olduğunuz hayvan varlığı	28
Çizelge 4.11. Arazi varlığı	29
Çizelge 4.12. Tanımlayıcı istatistikler	29
Çizelge 4.13. Evin fiziki imkânları ile ilgili bazı bilgiler	30
Çizelge 4.14. Evde kullanılan teknolojik aletler	31
Çizelge 4.15. Eviniz de internet var mı?	31
Çizelge 4.16. Hangi siteleri takip ediyorsunuz	32
Çizelge 4.17. Sosyal medyayı takip ediyor musunuz?	32
Çizelge 4.18. Ev şartlarında nelerin iyileşmesini isterdiniz.....	33
Çizelge 4.19. Ailenizin gelir kaynakları	34
Çizelge 4.20. Tarımsal üretime katılma durumu	34
Çizelge 4.21. Tarımsal üretime katılıyor musunuz? Hayır ise;	35
Çizelge 4.22. Evet ise hangi tarımsal faaliyete katılıyorsunuz	35
Çizelge 4.23. Bitkisel üretimde hangi aşamalara katkınız var?	36
Çizelge 4.24. Hayvansal üretimde hangi aşamalara katkınız var?.....	37
Çizelge 4.25. Hangi alanlarda gelir getirici faaliyetlerde bulunuyorsunuz	38
Çizelge 4.26. Size gelir sağlayabilecek hangi bitkisel ürünleri üretiyorsunuz	39
Çizelge 4.27. Elde ettiğiniz bitkisel ürünleri ne şekilde kullanıyorsunuz?.....	40
Çizelge 4.28. Hangi ürünleri ne şekilde işliyorsunuz kaç TL'ye satıyorsunuz	40

Çizelge 4.29. Hayvanlardan aldığınız sütü ne amaçla kullanıyorsunuz?.....	41
Çizelge 4.30. Elde ettiğiniz sütü ne şekilde işletiyorsunuz?	41
Çizelge 4.31. Uğraştığınız işi geliştirmeyi düşünüyor musunuz? Evet ise nasıl?	42
Çizelge 4.32. İşletmeniz tarım alet ve makine kullanımına uygun mu?	43
Çizelge 4.33. Kullandığınız alet ve makine parkı sizin için yeterli mi?	43
Çizelge 4.34. Arazilerinize kolaylıkla ulaşabiliyor musunuz?	44
Çizelge 4.35. Uğraşı alanınızla ilgili bir bilgi kaynağına başvuruyor musunuz?	44
Çizelge 4.36. Uğraşı alanınızla ilgili başvurduğunuz bilgi kaynağınız nelerdir?	45
Çizelge 4.37. Ne üreteceğinize nasıl karar verirsiniz?.....	46
Çizelge 4.38. Gelecek yıl köyde yaşamaya devam etmeyi düşünüyor musunuz?.....	46
Çizelge 4.39. Köyde yaşamayı cazip kılan faktörler ve etkileri	47
Çizelge 4.40. Kızınızı köyde biriyle evlendirmek ister misiniz?.....	48
Çizelge 4.41. Köyde düzenli bir gelire sahip olsanız köyde mi şehir de mi yaşarsınız?	48
Çizelge 4.42. Köy hayatında beğenilmeyen fakat uyulmak zorunda kalınan durumlar	49
Çizelge 4.43. Kadınların ev işleri dışında tarımsal faaliyetlerde çalışma hakkında düşünceleri	50
Çizelge 4.44. Kadınların yeterli ekonomik gücü olsa hayatlarında yapacakları değişiklikler	50
Çizelge 4.45. Kadınların sahip olmak istedikleri meslekler	51
Çizelge 4.46. Kadınların geleceğe yönelik beklentileri	51
Çizelge 4.47. Kadınların geleceğini güvende hissettiren durumlar	52
Çizelge 4.48. Kadınların gelir kaynağı nelerdir?	53
Çizelge 4.49. Kendinize ait geliriniz olsa ne yapmak isterdiniz?	53
Çizelge 4.50. Tarımsal üretim faaliyetinde daha etkin olmak için neler yapılabilir.....	54
Çizelge 4.51. Hangi konularda eğitim istersiniz?	55
Çizelge 4.52. Evde ağırlıklı olarak kimin sözü geçer?	55
Çizelge 4.53. Ailede herhangi bir konuda karar alınırken fikrinizin alınma durumu.....	56
Çizelge 4.54. Örf adet ve göreneklerin köyde istediğiniz yaşamı yaşamadaki etkisi	56

Çizelge 4.55. Aile reisi yanınızda olmadan il ve ilçe merkezlerine gidebiliyor musunuz?	57
Çizelge 4.56. Günlük yaşamda sizin aldığınız kararlarda aile reisinin etkisi	57
Çizelge 4.57. İş şartlarında genel olarak nelerin iyileşmesini istersiniz?	58
Çizelge 4.58. Bilgi ve becerilerinizi geliştirmeye yönelik kurs veya eğitim çalışması düzenlense katılır mısınız?	58
Çizelge 4.59. Bilgi ve becerilerinizi geliştirmeye yönelik kurs düzenlense katılım amacınız nedir?	59
Çizelge 4.60. Uğraştığınız işte etkinliğin artması için kamudan beklentileriniz nedir	59

1. GİRİŞ

Toplam üretim değeri olarak Avrupa ülkeleri arasında ilk, dünyada yedinci sırada olan Türkiye tarım sektörünün toplam üretim değeri içindeki payı ise gittikçe azalmaktadır. Hem ürettiği ürünler açısından stratejik önemi ve hem de toplam istihdamdaki yüksek payı tarım sektörünü her zaman önemli kılmaktadır. Erzurum ilinde ise, tarım sektörünün toplam üretimdeki %20'lik payı bu sektörün il ekonomisinde Türkiye ortalamasına kıyasla ağırlıklı olduğu görülmektedir. Türkiye genelinde olduğu gibi Erzurum'da da kırsal alanda kadının şehirlere göre ekonomik faaliyetlerde daha çok yer almaktadır. Bu yeralışa rağmen, özellikle karar mekanizmalarında müteşebbislik işlevine gerek kadının çoğu durumda aile reisi olmaması gerekse geleneksel tutumlar dolayısıyla yeterince katkıda bulunamamaktadır. Hâlbuki tarımsal işletme yapısında aile hem işletmenin sahibi, hem çalışanı ve hem de sevk ve idare edenidir. Dolayısıyla bu üçlü yapıda istişare, ortak akıl ve dolayısıyla kadının katkısı önem arz etmektedir.

Türkiye 1960'lu yıllarda planlı kalkınmayı uygulamaya koyan, ekonomik ve sosyal kalkınmayı belli bir program dâhilin de yürüten ülkelerden biridir. Ülkemizde toplum kalkınması, köy kalkınması veya tarımsal kalkınma olarak isimlendirilen kalkınma girişimleri 1970'li yıllardan itibaren farklı ekonomik ve sosyal sektörleri ilgilendiren yeni bir politika alanı olan 'kırsal kalkınma' kavramı içerisinde ele alınmıştır (Anonim 2011). Kırsal kalkınma, belirli bir kırsal alan içinde yaşayan insanların bir bütün olarak ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda kalkınmalarına ve çevre duyarlılığına yardımcı olacak tüm unsurların harekete geçirilmesine ve bunların rasyonel düzeyde yer almasına dayanır. Kırsal kalkınma; kırsal toplumu veya topluluğu oluşturan kişi ve grupların kendilerini ilgilendiren kalkınma program ve projelerine ilişkin karar alma ve uygulama süreçlerinde etkin bir biçimde yer almaları ve bu çalışmaların sonuçlarından yararlanmalarına da dayanır (Anonim 2010).

Halkın ve devletin imkânlarının birleştirilerek kalkınma faaliyetini gerçekleştirme çabaları toplum kalkınması olarak nitelendirilir. Kırsal kalkınmada tek yönlü bir yaklaşım yeterli değildir, kırsal hayatın tüm yönlerini göz önünde tutan bütüncül bir

yaklaşım kullanılmalıdır. Diğer bir deyişle altyapı, kredi, teknik hizmetler, eğitim ve sağlık hizmetleri birbirini tamamlayan ve destekleyen bir şekilde kırsal alanlara götürülmelidir (Soysal 2013).

Dünyada olduğu gibi Türkiye de de makineleşme düzeyi artmaktadır. Buna bağlı olarak da kırsal alandan kente göçler devam etmektedir. Diğer taraftan tarımsal üretimde statüsü yüksek sermaye yoğun, teknoloji yoğun işler erkekler tarafından yapılmaktadır. Statüsü düşük emek yoğun işler ise kadınlara kalmaktadır (Eker 2012). Toplumun yarısını oluşturan kadınlar işgücü piyasaları dışında vazgeçilmez bir unsur olmalarına rağmen işgücü piyasalarında ki varlıkları gerek geçmişte gerekse günümüzde erkeklerin gerisinde kalmaktadırlar (Peker ve Kubar 2012).

Genelde büyük işletmelere sahip ailelerde kadınlar tarlada çalışmazlar. Orta büyüklükteki işletmelere sahip ailelerde erkekler mekanize işler ve pazarlama işlerini yürütürken kadınlar ise; emek yoğun tarımsal üretimi yürütmektedirler. Topraksız ya da az topraklı ailelerde ise; geçimlerini sağlamak için başkalarının işlerinde çalışmaya ihtiyaçları vardır (Schultz 2001). Kırsal kesimde yaşayan kadınlar tarımsal faaliyetlerin büyük çoğunluğunu yapmalarına rağmen erkeklerin yanında ek işgücü olarak değerlendirilmektedirler ve yaptıkları faaliyetleri ev işlerinin bir uzantısı olarak görülmektedirler. Fakat kırsalda yaşayan kadınlar aile iş gücü, ücretli tarım işçisi ve eşlerinin ölümüyle gerektiğinde yönetici olarak tarımsal faaliyetlere katılabilmektedirler (Kaya 2011).

Kırsal alanda yaşayan kadınlar toprağın hazırlanmasından hasada kadar, hasattan sonra ise depolama, bakım, satış işlerinin tamamını yapmaktadırlar. Kısacası kadınlar tarımsal işlerde üreten, değerlendiren, pazarlayan, evdeki rolleri açısından tükettiğini üreten bireyler olarak bilinmektedirler (Ülker 2013). Ek olarak ise; ev temizliği, çocuk bakımı, ekmek yapımı ve beslenme gibi ev işleri ile beraber el sanatları, tarım dışı işler ve gelir getirici faaliyetlerle de uğraşmaktadırlar (Tutar ve Yetişen 2009). Türkiye’de kırsal alanda yaşayan kadınlar ücretsiz aile işçisi konumunda çalışmaktadır. Gelir getirici faaliyetlerde ücret karşılığı çalışmaları halinde ise elde ettikleri emeğin karşılığını

çoğunlukla aile reisi olan eşlerine vermektedirler. Başkaları ne der endişesi, kadınların iş hayatında özellikle ürünlerin pazarlanmasında ve değerlendirilmesinde uzak kalmalarına da neden olmaktadır (Yavuz vd 2014).

Ekonomik kalkınmada insan vazgeçilmez bir unsur olduğuna göre kadın olmadan kalkınmayı sağlamak yarım kapasite ile çalışmak demektir (Peker ve Kubar 2012). Türkiye'nin kalkınmasında ve nüfusun önemli bir bölümünün geçiminin sağlanmasında etkisi olan kadının kırsal kalkınmada katılımı sağlanmadan başarıya ulaşmak zor olur. Tarım sektöründe çalışan kadınların ekonomik, üretim, eğitim, sağlık ve yaşama ilişkin çeşitli problemleri bulunmaktadır. Kadının güçlenmesi, yaptıkları işlerin daha verimli olabilmesi ve yeni beceriler kazandırabilmek için en nihayetinde kadının kişisel anlamda güçlenmesini gerçekleştirebilmek için katkıda bulunabilmek hedeflenmelidir. Bu sayede kadınların daha rahat bir yaşam sürmeleri ve toplumsal ilişkilerde saygınlık kazanması sağlanmış olunur. Ancak bu süreçte toplumun tümünün de bu eğitim sürecine katılması ve özellikle erkeklerin bu konuda duyarlılığının artırılması önemlidir (Kaya 2011; Yavuz vd 2014). Kadınlara farkındalık yaratarak istihdamın güçlendirilmesi, yaşam kalitesi, sosyal durumu, ekonomik durumu iyileştirilerek kendi kapasitelerini görmeleri sağlanıp ekonomik hayata katkısı artırılırsa ekonomik yönden güçlenen kadın kendi ayakları üzerinde durabilecek bu durum ise kadını ailesi ve toplumda daha itibarlı bir statü kazandıracaktır (Malinowks and Radon 2011).

1.1. Araştırmanın Kapsamı

Konu olarak Erzurum ilinde tarımsal üretim, tarım dışı faaliyetlerde ve özellikle gelir getirici faaliyetlerde bulunan kadınların mevcut durumda üretim sürecine katılımını etkileyen sosyo-ekonomik faktörlerin saptanması, il ekonomisine olası katkılarını artırmaya yönelik faaliyetlerin belirlenmesi, tarımsal uygulamalara bilinçli şekilde dâhil edilmesi ve karar mekanizmalarında ne ölçüde ele alınmıştır.

Çalışma alanı olarak Erzurum ilini temsilen 4 bölgeye ayrılmış ve her bir bölgeden 4'er köy olmak üzere toplam 15 köyde anket çalışması yapılmıştır. Bu köyler, Horasan

(Kırkgöze), Köprüköy (Alaca), Narman (Beyler), Aşkale (Çiftlik), Aşkale (Dereköy), Tortum (Aksu), Uzundere (Kirazlı), Çat (Ağa), Narman (Yanık taş), Hasankale (Alvar), Ilıca (Söğütlü), İspir (Leylek) ve Pazaryolu merkez ve İspir (Elmalı) köylerden oluşmaktadır.

Çalışmada yönteminde gerek mevcut yayınlanmış veriler, gerekse anket yoluyla elde edilen veriler kullanılarak ihtiyaç duyulan istatistiksel özetler, tablolar ve grafikler spss programında işlenerek ve hesaplanarak yapılmıştır. İşletmelerle ve özellikle kadın çalışanlarla yapılacak anket çalışmasında, bölgeler ve köyler tabakalı örneklemeyle; anket yapılacak işletmelerin ise şansa bağlı örnekleme ile denekler belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çalışmada; Erzurum ilinde kırsal alanda yaşayan kadınların gelir getirici faaliyetlerde etkinliğinin artırılması için, ilgili mevcut durumun ve problemlerin ortaya koyulması yanında bu problemlerin çözümüne yönelik neler yapılabileceğinin ortaya koyulmasını amaçlamaktadır. Erzurum ilinde kırsal kadınların ailelerinin gelirlerine olası katkılarını artırmaya yönelik faaliyetlerin belirlenmesi ve tarımsal uygulamalara bilinçli şekilde dâhil olabilmelerinin koşullarının tespit edilmesi de hedeflenmiştir. Bu amaçları gerçekleştirmek için:

- Mevcut durumun ve problemlerin tespit edilmesi,
- Kadınların kırsal alanda üretim süreçlerine katılmasını etkileyen faktörlerin belirlenmesi,
- Kadınların aile içi ve dışı karar almadaki rollerinin incelenmesi,
- Yapılacak istatistiki özetlerle problemlerin kaynaklarına ve çözüm üretilmesine yönelik yeni bilgi ve yaklaşımların üretilmesi amaçlanmaktadır.

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Arıkan (1988), ‘‘Kırsal Kesimde Kadın Olmak’’ adlı çalışmasında kadınların 1985’ten itibaren konumuna ve diğer ülkelerle karşılaştırmalarına yer verilmiştir. Kadınların iş hayatında etkin olmalarına rağmen emeklerinin karşılıklarını alamadıkları üzerinde durulmuştur. Kırsal kesimde ki kadınların eğitim konusunda yetersizliği ve bununla beraber gelen olumsuzluklar incelenmiş ve sağlık açısından yaşanan mağduriyetler üzerinde durulmuştur. Kırsal alanda yaşayan bayanların eğitim düzeyleri yükseltilerek kırsal kesimde yaşayan kadınların haklarından haberdar olması sağlatılabileceği tespit edilmiştir. Kitle iletişim araçları radyo ve televizyon aracılığı ile köylere yönelik eğitici programlar yapıldığı takdirde farkındalık yaratılabileceği belirlenmiştir.

Ecevit (1994), ‘‘Tarımda Kadının Toplumsal Konumu: Bazı Kavramsal İlişkiler’’ adlı çalışmasında tarım yapılarının ve tarımda kadının konumu ve kadın emeği değerlendirilmiştir. Kadınların ataerkil yapıya karşı koymaları ve mücadele edebildikleri sürece ataerkil yapının değiştirilebileceği düşünülmüştür. Kadının toplumsal konumunun, tarımda kadının incelenmesi kadın açısından temel alınan özelliklerinin ele alınması ile mümkün olabileceği tespit edilmiştir.

Kantar (1996), ‘‘Adana ve İçel Dağ köylerinde Yaşayan Kırsal Kadınların Toplumsal Yaşamdaki Roller ve Bu Rollerle İlgili Geleceğe Yönelik Beklentileri’’ adlı çalışmasında Adana ve İçel dağ köylerinde yaşayan kadınların tarımsal faaliyetlerini, ücretli işçilik, aile içi rollerini ve bu rollerle ilgili sorunlarını ve geleceğe yönelik beklentilerini incelemiştir. Bu inceleme sonucunda kadınların tamamının tarımsal faaliyete katıldıkları ve bununla beraber annelik ve ev işlerini de aynı anda yürüttükleri gözlenmiştir. Araştırma sonucunda ekonomik yetersizlik, köy altyapısındaki eksiklikler ve toplum yapısından kaynaklanan sınırlara rağmen kadınların gelecekte umutlu umutlu oldukları yalnız eşlerinden anlayış çocuklarından saygı bekledikleri tespit edilmiştir.

Özer ve Biçerli (2003), “Türkiye’de kadın iş gücünün panel veri analizi” isimli çalışmalarında, Türkiye’de kadınların iş gücüne katılma oranlarını etkileyen unsurları tespit etmek amacıyla; Türkiye geneli, kırsal ve kentsel alanlara ilişkin panel veri kullanılarak kısıtlı en küçük kareler regresyonu ile birimlere özgü sabit terimlerle sabit etkiler ve rassal etkiler modellerini kullanmışlardır. Ve bu çalışmanın sonucunda ise; ülkemizde kadın iş gücünün emek piyasalarına katılım kararında; kadınların geleneksel rollerinin dışına çıkıp emek piyasalarıyla bütünleşemediği görülmüştür. Bu durumlarının nedeninin sosyal boyutlar olduğu tespit edilmiştir.

Çakır (2008), “Türkiye’de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması” adlı çalışmasında ülkemizde kadınların çalışma yaşamları, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, siyaset ve sivil toplum örgütleri alanlarındaki mevcut durumları, çalışma yaşamından dışlanmaları dünya ve ülkemizdeki veriler açısından incelenmiştir. Çalışma sonucunda kadınların çalışma yaşamından dışlanmalarındaki temel etkenin eğitim olduğu tespit edilmiştir. Böylece kadınların çalışma yaşamına girmelerini kolaylaştıracak her türlü girişimlerin desteklenmesi gerektiği, eğitim düzeyinin yükseltilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Son olarak ise kadınların sivil toplum örgütleri, sendikalar ve ulusal karar alma süreçlerine katılımı artırılması gerektiği söz konusu alanlarda dışlanmaların önlenerek toplumsal statünün artırılması gerektiği belirlenmiştir.

Şahin ve Terin (2009), “Van İlinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri Farklı İki Köyündeki Kadınların Tarımsal Faaliyetlere Katılımı ve Tarımsal Yayım İlişkin Görüşleri” adlı çalışmalarında birbirinden farklı özelliklere sahip iki köydeki kadınların tarımsal üretim faaliyetlerine katılımları, tarımsal yayım hizmetlerine bakışları ve aile içinde alınan kararlara katılımlarını incelemişlerdir. Khi kare analizi sonucuna göre köyler ile yapılacak yayım çalışmalarına katılma isteği arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Bölgelerin sosyo-kültürel değerlerinin farklı olmasından dolayı bölgede bitkisel üretim ve hayvansal üretim faaliyetlerine katılma, üretim ile ilgili alınan kararlara katılma, tarımsal yayım hizmetlerine katılma isteğinde köyler arasında farkların bulunduğu gözlenmiştir.

Tutar ve Yetişen (2009), “‘Türkiye’de kadının ekonomik kalkınmadaki rolü” isimli çalışmasında, kalkınma kavramı, kalkınma ve kadın ilişkisi ve kadının ekonomik yaşamda ki yeri kavramı Dünya, Avrupa Birliği ekseninden bakılmış. Türkiye de kadına ekonomik açıdan bakışı, kadın işgücünün emek piyasasındaki yeri ve eğitim açısından yeri tablolar yardımıyla açıklanmıştır. Sonuç olarak her ne kadar ilkeler kadının ekonomik yaşamdaki yerini yükseltebilmek amacıyla çalışmalar devam etse de özellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde kadın erkek eşitsizliğinin devam ettiği ve toplumlarda erkek egemen yapı süregeldiği görülmektedir.

Kızılaslan ve Ymanoğlu (2010), “‘Kırsal Alanda Kadınların Tarımsal Üretime ve Aile İçi Kararlara Katılımı: Tokat İli Örneği” adlı çalışmalarında Tokat İli Merkez ve ilçelerine bağlı köylerde kırsal kadınlara anket uygulanılarak kırsal aile yapısı, gelir kaynakları, tarımsal üretimle ilgili kararlara katılımları gibi sosyal yapısı incelenmiştir. Araştırma sonucunda kadınların bitkisel ve hayvansal üretimin her aşamasına katılmalarına rağmen aile bütçesinin düzenlenmesinde ve gelir faaliyetlerinde erkeklerin etkili olduğu erkeklerin ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Kulak (2011), “‘Tarımsal Üretim Süreçlerinde ki Değişimin Kırsal Alanda Kadın İstihdamına Etkileri: 1980 Sonrası Gelişmeler” adlı çalışmasında Türkiye de 1980 sonrası gerçekleşen tarımsal dönüşüm sürecine, tarım politikaları, tarımsal yapı ve kırsal alanda altyapı hizmetlerine yer verilmiştir. Ayrıca kırsal alanda kadının çalışma yaşamındaki yeri ve kırsal kesimdeki sosyal kültürel konumu incelenmiştir. Tarımsal üretim süreçlerindeki değişimin kırsal kadın istihdamına etkileri ortaya koyulmuş ve çözüm önerileri getirilmiştir. Çalışma sonucunda kırsal alanda yaşayan kadınların ekonomik alanda tarımsal dönüşüm sürecinde sorunları ve giderek arttığı tespit edilmiştir. Kırsal alanda kadınların kalkınmaya katılımları ve kadın istihdamının artırılmasına yönelik politikalar geliştirilmesi önerilmiştir.

Dersan (2012), “‘Kırsal Kadının Mevcut Durumu ve Kalkınma Deneyimlerinden Elde Edilen Dersler” adlı çalışmasında kırsal alan ve kentsel alanda yaşayan kadınların yaşam şekillerini karşılaştırmış. Kırsal alanda yaşayan bayanların eğitim, sağlık,

yoksulluk konusunda daha mağdur oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca Van, Adıyaman, Şanlıurfa, Muş, Artvin ve Erzurum da kırsal alanda yaşayan bayanların durumları, yaşam şekilleri incelenmiş ve sorunları üzerinde durulmuştur. İnceleme yapılan illerde bayanların kültürel açıdan erken yaşta evlendirildikleri kamusal hizmetlere erişimde sorun yaşadıkları zor koşullardan dolayı ağır iş yükü olduğu şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir. İncelemeler sonucunda ise kadınların durumunun iyileştirilmesi hane refahı açısından olumlu olacağı, kadınları gözetim projeleri yapıldığı takdirde toplum refahında artış olacağı tespit edilmiştir.

Eker (2012), ‘‘Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi; Ulusal Eylem Planı’’ adlı çalışmada ülkemiz kırsalında yaşayan kadınların sorunlarının çözümü, tarımda bilgi ve becerilerinin artırılması açısından yapılan bir uygulamadır. Kamu Kurum Kuruluşları, Üniversiteler, kadın konusunda çalışan sivil toplum örgütleri bir araya gelerek problemlere yönelik çözüm yolları araştırılmıştır. Çalıştay da 9 tarım bölgesi dikkate alınarak inceleme yapılmıştır. Bölgesel düzeyde sorunlar belirlenmiş ve çözüm yaklaşımları geliştirilmiştir. Kadın çiftçilerin ürünlerini doğrudan pazara ulaştırılmasının sağlanması, üretilen ürünlerin daha fazla tüketiciye buluşturulması, işgücüne katılan kadınların sektörel baz da kayıt altına alınarak sorunların tespit edilmesi gibi problemler kuruluşlar tarafından belirlenerek çözüm yolları sağlanmıştır. Bakanlıklar ve uygulamadan sorumlu kurumlar; Ulusal Eylem Planında belirlenmiş olan amaç ve hedefleri kabul ederek bu amaca hizmet edecek faaliyetleri kendi planları çerçevesinde uygulamışlardır.

Erdemli (2012), ‘Çalışma Hayatını ve Ev İşlerini Birlikte Yürüten Kırsal Kadının Yaşam Modeli: Cumalıkızık Köyü Örneği’ adlı çalışmada pazarda çalışan kadın ve ev işlerini beraber yürüten kadın modelini ortaya koymuş. Ayrıca çalışan ve çalışmayan bayanlarla birlikte eşleri de ayrıntılı olarak gözlemlenmiş sorunları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda çalışan kadınlarda iletişim problemi olduğu etkili iletişim kuramadıkları tespit edilmiştir. Cumalıkızık Köyünde kadınlar ekonomik yaşama katıldıkları için cinsiyet rollerinin var olan geleneksel normları kırdıkları tespit edilmiştir.

Fazlıoğlu vd (2012), ‘‘Kırsal Alanda Yoksulluğun Gerçek Yüzü Kadınlar’’ Kırsal alanda yaşayan kadınların durumları yoksulluktan etkilendikleri boyutları ve kadınların yaşadıkları sorunlar üzerinde durulmuştur. Yapılan araştırmalar ve görüşmeler sonucunda kırsal alana hizmet götüren kurumlar arasında politikaların geliştirilmesi gerektiği kadınların kamu hizmetlerine; eğitim, altyapı, teknoloji erişimi kolaylaştırılması gerektiği düşünülmüştür. Küçük ölçekli işletmelerin geliştirilmesi düşünülmüştür. Kırsal alanda mikro kredi projeleri ile kadının güçlendirilmesi ve kadınların aktif görev yapmaları sağlanmalıdır gibi sonuçlara varılmıştır.

Kaya ve Atsan (2012), ‘‘Kırsal Kadınların Sosyo-Ekonomik Durumları ve Geleceğe Yönelik Beklentileri’’ adlı çalışmalarında Erzurum, Erzincan Bayburt illerinde köyde faaliyette bulunan kırsal kadınlarla anket yapılmış. Ekonomik yetersizlik ve toplum yaşamından kaynaklanan sorunlara rağmen kadınların gelecekte umutlu oldukları kırsal alanda gelişme sağlanabilmesi için kalkınma projelerinin gerekliliği tespit edilmiştir.

Özmete (2012), ‘Kırsal Kalkınma için Kadınların Güçlendirilmesi: Sosyal Hizmet Modelleri adlı çalışmada kadınların sahip oldukları güçlerini açığa çıkarabilmeleri ve bu gücü kullanabilmeleri için destek olunması amaçlanmıştır. Bu çalışmada kırsal alanda kadının güçlendirilmesi için kullanılan ekolojik model, karma model yapay modeller açıklanmıştır.

Peker ve Kubar (2012), ‘‘Türkiye de Kırsal Kesimde Kadın İstihdamına Genel bir Bakış’’ adlı çalışmada kadın işgücünün gelişimi ve bunu etkileyen unsurlar ele alınmıştır. Türkiye de kırsal kesimde ki kadınların işgücüne katılımı gerek kadınlara yönelik temel göstergelerden yararlanılmış gerekse daha önceden yapılan çalışmaların bulgularından yararlanılarak analiz edilmiş ve Türkiye de kırsal kadın emeğine ilişkin tablo ortaya koyulmuş. Yapılan araştırma sonucunda küreselleşme ile birlikte kadın ve erkek eşitsizliğinin ilerleyeceği istihdam politikalarının yeniden düzenlenmesi gerektiği düşünülmüştür. Sosyal politikalar eşitsizliğin güvencesizliğin ve yoksulluğun azaltılması için yeniden düzenlenmesi gerektiğini tespit etmişlerdir. Kırsal kesimde

istihdam edilen kadınlara eğitim verilmesi gerektiği kadınlar için yeni iş sahası yaratan kırsal kalkınma projelerinin oluşturulması düşünülmüştür. Son olarak ise hükümet ve sivil toplum kuruluşlarının birlikte hareket etmeleri önerilmiştir.

Koçer ve Sucuka (2013), ‘Türkiye de kadının işgücüne katılımı’ adlı çalışmalarında kadının işgücüne katılımı konusu 4 çalıştay 1 panel yapılarak incelenmiş ve bunun sonucunda yoksulluğun azalması ve ekonomik büyümenin gerçekleşmesi için kadının işgücüne katılması ve kadına yatırım yapılması gerektiği kanısına varılmıştır.

Soysal (2013) “Kırsal Alanda Kadın Girişimciliği; Türkiye için durum değerlendirilmesi” adlı çalışmasında Türkiye de kırsal alanda yaşayan kadın girişimcilerin mevcut durumu ve sorunları üzerinde durulmuş ve girişimciliğin geliştirilmesi için önerilerde bulunmuşlardır. Bu çalışmada şu sonuca varılmıştır;

Türkiye de yaşayan kadınların girişimcilik faaliyetlerini başlatma ve sürdürme eğiliminde oldukları fakat eğitim düzeyinin düşük olmasında toplumun ön yargıları, bastırılmış kadın davranışları, psikolojik olarak kendini girişimci olarak görememe, düşük gelir düzeyi, cinsiyet eşitsizliği gibi nedenlerden dolayı tam anlamıyla girişimcilik yapabilecek bir düzeye henüz ulaşamadıkları belirlenmiştir.

Şener vd (2013), ‘Samsunda Kadının Durumu’ adlı çalışmalarında samsunda yaşayan kadınların sosyal kültürel koşulları, toplumsal ve bireysel sorunları, kadınların gelişmesini engelleyen süreçleri, kadınların beklenti ve ihtiyaçları yapılan anket uygulaması, paydaş görüşmeleri ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Kadının statüsünün yükseltilmesi, kalkınma sürecine katılımını artıracak politikalar belirlemeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda kadınların ihtiyaçları düşünülerek sosyal hizmetlerin planlanması gerektiği, hizmetlere ulaşım ve kullanım konusunda kadınların önünde engellerin olduğu bu engellerin kaldırılması gerektiği tespit edilmiştir. Kadınların toplumsal hayata katılımlarını sağlayacak danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin kurulması gerektiği ve mesleki eğitim uygulamaları kadının işgücüne katılımı için olumlu olacağı tespit edilmiştir.

Yavuz vd (2014), “Bayburt Kırsalında Üretimde Kadının Rolü Ve Etkinliğinin Artırılması” adlı çalışmalarında Bayburt kırsalında kadınlarla yapılan anket sonuçlarında kadınların çalışıp çalışmama, kırsal alanda yaşayıp yaşamama, müteşebbis olup olmama, okuma istekleri incelenmiş ve problemlere yönelik çıkarımlar yapılmıştır. Bayburt ilinin kırsalında ki kadınlar hem bitkisel üretimde hem de hayvansal üretimde daha etkin, verimli ve önde olmaları açısından yapılmış olan bu çalışmada kadının rolü ve konumu tespit edilerek üretimdeki etkinliklerinin ve ekonomiye katkılarını artırmaya yönelik çıkarımlar yapılmıştır. 120 işletmedeki bayanlarla yapılan anket verileri sonucunda Bayburt kırsalında kadının rolünün öne çıkmasındaki engellerin eğitim ve bilinçlendirmeyle aşılabileceği tespit edilmiştir. Bayburt kırsalındaki kadınların özgüvenlerinin yüksek olması ve her şeyin içinde aktif olarak yer almaları onları başarıya daha çok götürdüğü saptanılmıştır. Bayburtta ki toplum hayatını iyileştirme, tarımsal üretimde kırsal kadının rolünün artırılmasına yönelik yapılacak tüm projeye yönelik çalışmalarda başarıya ulaşılabileceği belirlenmiştir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde bütün kırsal alanda yaşayan bayanlarla ilgili incelemelerde kadının konumu, aile içindeki rolleri, aile içinde ki kararlara katılımı, kırsal aile yapısı ve gelir kaynakları, sağlık açısından yapılan mağduriyetler, eğitim yetersizliği, kadınların çalışıp çalışmama durumları, müteşebbis olup olmama ve kırsal alanda yaşayıp yaşamama gibi sorunların üzerinde durulmuş. Kadınların aktif olmalarına rağmen toplum yapısından dolayı ve ataerkil yapıdan dolayı emeklerinin karşılıklarını alamadıkları ve en büyük problemin ise kırsal alanda yaşayan kadınların eğitim yetersizliği eğitim yetersizliğinden dolayı ise kendilerini ifade edemedikleri ve haklarını yeteri kadar savunamadıkları tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda ise; kadını gözeten projeler, kalkınma projeleri yapıldığı takdirde kadınlara farkındalık yaratılabileceği problemlerinin çözülebileceği tespit edilmiştir.

Bu çalışmada ise benzer bir çalışma olarak Erzurum ili özelinde kırsal alanında kadınların mevcut durumları, gelir getirici faaliyetlerde üretim süreçlerine katılımları, bu faaliyetlere katılımı sosyo ekonomik faktörlerin belirlenmesi, aile içi rolleri, karar alma süreçlerine katılımları ve ekonomiye katkılarının nasıl artırılabilceği tespit

edilmeye çalışılmıştır. Erzurum ilini temsil edecek şekilde 120 kırsal kadınla yapılan anket verileri kullanılarak yapılan analiz sonuçlarından hareketle işaret edilen hususlar ortaya koyulmuştur. Çalışmanın bulguları, Erzurum kırsalında yaşayan kadınların tarımsal üretime katıldıkları fakat tarımsal yapıdan dolayı ürettikleri ürünleri gelire dökemedikleri Pazar aşamasında problem yaşadıkları tespit edilmiştir. Kadınların ekonomik gelir elde edecekleri ürünleri üretmeleri teşvik edilerek Erzurum ekonomisine katkıları artırılabilceği tespit edilmiştir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Bölge ve konuyla ilgili mevcut çalışmalardan, yayınlardan, yayınlanmış verilerden, yörenin idarecileri, sivil toplum örgütleri ve kanaat önderleriyle yapılan görüşmelerden, örnekleme usulüyle il merkezinde, ilçe merkezlerinde, köylerde işletmelerle ve çalışanlarla yapılan anket çalışması sonucu elde edilmiştir. Erzurum ili, 4 bölgeye ayrılarak, her bölgeden 4 köy seçilmiştir. Yani 15 köy ve her köyde yapılan anketler sonucunda toplam 120 adet anket yapılmıştır. Anket yapılan 15 köyün her birinde 1 kanaat önderi ile görüşme yapılarak ve yine her ilçede de 3 kanaat önderi ile görüşme yapılarak veriler toplanmıştır.

Çizelge 3.1. Erzurum ilinde anket yapılan ilçelerin dağılımı

Doğu Batı Kuzey Güney							
İlçeler (Köyler)		İlçeler (Köyler)		İlçeler (Köyler)		İlçeler (Köyler)	
Horasan	8	Aşkale(Çiftlik)	8	Tortum (Aksu)	8	Çat(Ağa)	9
(Kırkgöze)							
Köprüköy	7	Aşkale	9	Uzundere	6		
(Alaca)		(Dereköy)		(Kirazlı)			
Narman	8	Ilıca (Söğütlü)	8	İspir (Leylek)	8		
(Beyler)							
Narman	9			Pazaryolu	9		
(Yanıktaş)							
Hasankale	8			İspir (Elmalı)	9		
Hasankale	6						
(Alvar)							

Çalışma sahasında ilçelerin ve köylerin belirlenmesinde gayeli örnekleme yapılarak, anket yapılacak köylerdeki kadın deneklerin seçiminde ise şansa bağlı örnekleme yapılarak deneklerin Erzurum ilini temsil etmesine hgayret gösterilmiştir.

3.2. Yöntem

Anket çalışmasından elde edilen veriler gerekli değerlendirmelerin ve hesaplamaların yapılabilmesi için Excel paket programında bilgisayara yüklenmiş, deskriptif analizler yapılmış ve her konu ve problem ile ilgili istatistiki veriler tablolara dökülerek problemlerin irdelenmesi sağlanmıştır.

Gerek mevcut yayınlanmış veriler ve gerekse anket yoluyla elde edilen veriler kullanılarak ihtiyaç duyulan istatistiksel özetler ve sorunlarla alakalı tablolar oluşturularak ele alınan probleme yönelik çıkarımlar yapılmıştır. Bu çıkarımlar ve üretilen bilgiler, konuyla ilgili literatür de ifade edilen ve kırsal kadınların sorunları ile ilgili öngörülerin doğruluğunun test edilmesinde kullanılmış ve politika uygulayıcıları için Erzurum özelinde konuyla alakalı öneriler üretilmeye çalışılmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Çalışma Sahası

4.1.1. Erzurum'un coğrafi yapısı

Erzurum İlinin arazi büyüklüğü, yaklaşık 25.066 km² dir. Bu toprakların kuzey kesimi Karadeniz Bölgesinin Doğu Karadeniz sınırları içinde kalan; İspir, Narman, Oltu, Olur, Pazaryolu, Tortum ve Uzundere İlçelerinin toprakları oluşturmaktadır. Bu kesim, İl topraklarının yaklaşık %30'luk kısmını oluşturmaktadır. Geriye kalan %70 gibi önemli bir payı ise; Doğu Anadolu Bölgesi dâhilin de yer almaktadır. İl, arazi büyüklüğü bakımından, sırayla Konya, Sivas ve Ankara İllerinden sonra, Türkiye'nin 4. büyük ili konumundadır.

Erzurum İli, yüksek arazilerden oluşmaktadır. Örneğin platoların deniz düzeyine göre yükseklikleri 2000 m'i bulur, bunların üstünde yer alan dağların yükseklikleri ise, 3000 m. ve daha yüksektir. Platolar ve dağlar arasında, yükseklikleri yaklaşık 1500 ila 1800 metrelere ulaşan depresyon ovalarıyla oluklar yerleşmiştir. Karasu-Aras Dağlarının bazı dağ kütleleri, Erzurum İli arazisini güneyde engebelendirmiştir. Bunların en önemlileri, Erzurum kenti ve Erzurum ovası (825 Km²) güneyinde yer almakta olan Palandöken Dağları (Büyük Ejder 3176 m.) ve Pasinler Ovası (540 km²) güneyinde yer alan Şahveled Dağları (Çakmak Dağı 3063 m.) olup, Bingöl Dağlarının kuzey yarısı da yine Erzurum İli sınırları içinde kalmaktadır.

İl topraklarını kuzeyden engebelendirmiş olan dağlarsa, Kuzey Anadolu Dağlarının ikinci sırasına bağlı yükseltilerdir. Bunların başlıcaları, İspir ve Erzurum arasında yer alan Mescit Dağları (en yüksek nokta 3239 m.), onların doğusundaki Kargapazarı Dağları (Dumlu Dağı 3169 m.) ve bir kısmı Kars ili sınırları içinde kalan Allahuekber dağlarıdır. Söz konusu edilen bu kuzey ve güneydeki dağların arasına, iki önemli depresyon ovası yerleşmiştir. Bunlar Erzurum Kentinin de kenarında kurulmuş olduğu

Erzurum ovası ve Hasankale ovası olup, her iki ovayı birbirinden, 2030 m. yükseklikteki Deveboynu beli ayırır. Bunlardan Erzurum ovasının en alçak kesimi 1850 m, Hasankale ovasının ise, 1650 m. kadardır. Aslında bunlar birer ova özelliği gösterirler (Anonim 2013).

İl arazisinin büyük çoğunluğunda, karasal iklim özellikleri egemendir. Kışlar uzun ve sert, yazlar kısa ve sıcak geçer. İl topraklarının kuzey kesimlerinde, yüksekliği yaklaşık 1000 ila 1500 metrelere inen vadi içleriyle çukur sahalarda iklim, büyük ölçüde sertliğini yitirir. Erzurum il merkezindeki meteoroloji istasyonunda 1929'dan bu yana gözlem yapılmaktadır. Yaklaşık 70 yılı bulan gözlem sonuçlarına göre, ilde en soğuk ay ortalaması, -8.6°C , en sıcak ay ortalaması 19.6°C , en düşük sıcaklık -35°C ve en yüksek sıcaklık ise, 35°C olarak ölçülmüştür. Yıllık yağış tutarı 453 mmm. kadardır. En az yağış kış devresinde düşer. Bu devrenin yağışları kar biçiminde olup, kar yağışlı gün sayısı 50 ve kar örtüsünün yerde kalış süresi ise 114 gün kadardır. En yağışlı devre ilkbahar ve yaz mevsimleridir.

İl arazisinde egemen doğal bitki örtüsü, step formasyonudur. Orman örtüsü, pek yaygın değildir. Bu örtünün alt sınırı, 1900-2000 metrelerde başlamakta ve üst sınır, 2400 metrelerde son bulmaktadır. Başlıca orman örtüsü alanları, Oltu, Olur ve Şenkaya ilçelerindeki sarıçam ve meşe ormanlarıyla, Erzincan-Aşkale sınırlarında rastlanan meşe ormanlarıdır. İl arazisinin %60'tan biraz fazlası steplerle kaplıdır. Bu doğal bitki örtüsü, yer yer keven topluluklarıyla verimsiz hale gelse de, geniş alanlarda mera hayvancılığına uygun verimli çayırliklar durumundadır.

İl topraklarının doğu yarısı, Hazar akaçlama Havzası içinde kalır. Bu kesimin sularını, Aras Irmağı toplar. Batı kesimi ise, Basra Körfezi akaçlama alanında, kuzey kesimi de Karadeniz akaçlama havzasında kalır. Batı kesimi sularını Karasu, kuzey kesimininkini ise, Tortum ve Oltu çaylarının birleşmesiyle oluşan Çoruh ırmağı toplar.

İlde doğal göller azdır. Yapay göller ise, yeni yeni oluşmaktadır. İlin en önemli doğal gölü, Tortum çayı üzerinde oluşmuş, bir heyelan-sed gölü olan, Tortum gölüdür.

Aslında bu göl, yönetim olarak, 1997’ de ilçe merkezi yapılan Uzundere ilçesi yönetim sınırları içinde kalır. Alanı yaklaşık 8 km² kadar olan bu göl, kuzey batıda yer alan Kemerli dağından heyelan yoluyla kayan kütlelerin, Tortum çayının yatağını tıkaması yoluyla oluşmuştur. Bu nedenle çayın eski yatağı değişmiş ve önünde yüksekliği 48 metreyi bulan ünlü doğa harikası Tortum (Uzundere) Çağlayanı oluşmuştur. Gölün suları, 1963 yılında faaliyete geçen ve 1 km kadar kuzeydeki alçak bir boğazda kurulmuş olan Tortum santralini çalıştırmaktadır. Fazla sular ise, serbest akışa bırakılarak, Tortum çağlayanını oluşturmaktadır. Yapay göller arasında Serçeme çayı üzerinde yer alan Kuzgun barajı (10,3 km²), Lezgi suyu üzerindeki Palandöken Göleti (22 km²), Lezgi, Pisyan Dereleri üzerinde Çat Barajı (220,5 km²), Tımar Çayı üzerinde Demirdöven Barajı (1,45 km²), Aras ırmağı üzerinde Söylemez barajı (46,3 km²) başlıcaları olarak burada hatırlanabilirler (TÜİK 2013).

4.1.2. Demografik yapı

Erzurum iline ait son altı yıldaki nüfus bilgileri Çizelge 4.1’de verilmiştir. Toplam nüfus 2007 yılında 784.941 kişi iken 2012 yılında yaklaşık %1 oranında azalarak 778.195 kişiye gerilemiştir. 2007 yılı baz alındığında son altı yıl içinde Erzurum ilinde nüfusun giderek azaldığı söylenebilir.

Toplam nüfusun kentsel ve kırsal alan dağılımı incelendiğinde, 2007 yılında nüfusun %61,9’u kentsel %38,1’i kırsal alanda yaşamaktadır. Kentsel alanda yaşamın çekiciliği, kırsal alanında ise yaşamın zorluğu ve iticiliği nedeni ile kırsal alanda yaşayan nüfus giderek azalırken kentsel alanda yaşayan nüfus giderek artmaktadır. Nitekim 2007 yılında nüfusun %61,9’u kentsel alanda %38,1’i kırsal alanda yaşarken 2012 yılında bu oranlar sırası ile %65,5 ve %34,5 olmuştur.

Nüfusun cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde, 2007 yılında toplam nüfusun %49,9’u kadın %50,1’i erkek iken 2012 yılında bu oranlar sırası ile %49,7 ve %50,3 olmuştur. Bu sonuçlara göre nüfusun cinsiyete göre dağılımında önemli bir değişimin olmadığı söylenebilir.

Toplam kadın nüfusun kentsel ve kırsal alandaki dağılımları incelendiğinde, 2007 yılında toplam kadın nüfusun %61,6'sı kentsel %38,4'ü kırsal alanda yaşarken, 2012 yılında toplam kadın nüfusun %65,3'ü kentsel %34,7'si kırsal alanda yaşamaktadır. Bu sonuçlar göre, kırsal alanda yaşayan kadın sayısı giderek azalırken kentsel alanda yaşayan kadın sayısı giderek artmaktadır. Tüm bu sonuçlar, kırsal alanda gerek erkek gerekse kadın nüfusun mutlak ve oransal olarak yıllar itibariyle azalma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.1. Erzurum ili nüfus verileri (TÜİK 2013)

Yıllar İl/İlçe Merkezleri Belde/Köyler Genel									
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
2007	244354	241209	485563	149235	150143	299378	393589	391352	784941
2008	246732	238375	485107	144856	145004	289860	391588	383379	774967
2009	248295	242743	491038	141466	141703	283169	389761	384446	774207
2010	245172	244314	489486	139458	140141	279599	384630	384455	769085
2011	255056	250198	505254	138025	137568	275593	393081	387766	780847
2012	256729	252745	509474	134561	134160	268721	391290	386905	778195

4.1.3. Erzurum ilinde 15 yaş ve üzeri nüfusun okur yazarlık durumu

Erzurum iline ait 15 yaş ve üstü nüfusun okuma yazma bilmeyen ve okur yazma bilen sayıları Çizelge 4.2'de verilmiştir. Okuma yazma bilmeyen toplam nüfus 2008 yılında 72.155 kişi iken bu sayı 2012 yılında %33,7 oranında azalarak 47.827 kişiye düşmüştür. 15 yaş ve üzeri kadın nüfusunda okuma yazma oranı 2008 yılında %76,0 iken bu oran erkeklerde %94,2 dir. Bu oranlar 2012 yılında sırası ile %85,2 ve %97,0'ye yükselmiştir. Bu sonuçlara göre Erzurum ilinde okuryazarlık oranının giderek arttığı, kadınların erkeklere oranla daha düşük okuryazarlık oranına sahip olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.2. Erzurum ilinde 15 yaş ve üzeri nüfusun okur yazarlık durumu 15 + yaş okuma yazma bilmeyen okuma yazma bilen (TÜİK 2013)

	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	Erkek	%	Kadın	%	Toplam
2008	13945	19,3	58210	80,7	72155	226725	55,2	183986	44,8	410711
2009	13117	19,0	56099	81,0	69216	235190	54,7	194583	45,3	429773
2010	10469	18,1	47483	81,9	57952	238224	53,6	206296	46,4	444520
2011	9044	17,4	43071	82,6	52115	252762	53,6	218755	46,4	471517
2012	8017	16,8	39180	81,9	47827	257127	53,3	225638	46,7	482765

4.1.4. İş gücünün sektörel dağılımı

4.1.4.a. İstihdam yapısı

Erzurum ilinde sektörlere göre istihdam edilen nüfus Çizelge 4.5'te verilmiştir. 2007 yılı istihdam verilerine göre, istihdam edilen toplam nüfusun %62,9'u tarım sektöründe %30,4'ü hizmetler sektöründe %3,82i inşaat sektöründe ve %2,9'u sanayi sektöründe istihdam edilmektedir. İstihdam edilen toplam nüfusun %39,1'ini kadınlar, %60,9'unu erkekler oluşturmaktadır.

İstihdam edilen kadın nüfusun sektörlere göre dağılımı incelendiğinde, kadınların %92,0'si tarım sektöründe %7,5'i hizmetler ve yaklaşık %1,0'i sanayi sektöründe istihdam edilmektedir. Bu da bize tarım sektörünün kadınların istihdamında en önemli sektör olduğunu göstermektedir. Bu nedenle tarımsal üretim ve tarıma dayalı sanayide meydana gelecek olumlu gelişmeler, tarımla uğraşan ailelerin gelirlerinde artışa neden olacaktır. Bu durumda gerek kadınların gerekse ailelerinin yaşam kalitelerinin artmasını sağlayacaktır.

Çizelge 4.3. İstihdamın sektörlere göre dağılımı (TÜİK 2007)

Sektörler	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
Sanayi	8595	93,5	594	6,5	9189	2,9
Hizmetler	87567	90,4	9351	9,6	96918	30,4
İnşaat	12078	99,5	61	0,5	12139	3,8
Tarım	85825	42,8	114550	57,2	200375	62,9
Toplam	194065	60,9	124556	39,1	318621	100,0

4.1.5. Erzurum’da kırsal kadın profili

Orman Bakanlığı’nın Japon Uluslararası İşbirliği Ajansına (JICA) yaptırdığı Çoruh Nehri Katılımcı Havza Islahı Master Planı için yapılan sosyo-ekonomi anketinde seçilen 3 köyde kırsal kadınlara yönelik anket yapılmış ve bilgiler toplanmıştır. Erzurum ili sınırları içinde olan İspir Duruköy ve Oltu Başaklıda yapılan anket çalışması sonuçları, bu çalışmanın sonuçlarıyla karşılaştırmak anlamında değerli bilgiler verdiği için aşağıda verilerek çalışma sahası ile ilgili bu kısımda verilmesinin yararlı olacağı düşünülmüştür.

4.1.5.a. İspir İlçesi Duruköy örneği (Yavuz 2003)

Köyde bahar aylarında genç kızlar taş temizleme, patates ve fasulye ekimi ve çapa işlerini yapıyorlar. Yaz aylarında orakla ot biçme, çapa işlerini yapıyorlar. Güz aylarında ise söküm işleri ve bahçesi olanlar bahçe işleri ile uğraşıyorlar. Kış aylarında okula gidenler okula gidiyor, okula gitmeyenler ise hayvan bakım ve besleme işlerini yapıyorlar. Gelinler ve kadınlar bahar aylarında ekim, taş temizleme ve çapa işlerini yapıyorlar. Yaz aylarında ot biçme, çapalama ve süt ve süt ürünleri yapımı ile uğraşıyorlar. Güz aylarında söküm, bahçe işleri ile uğraşıyorlar. Kışın ise hayvan bakımı ve beslenmesi ve kar çok yağdığı için bacalarda ve evlerinin önündeki karı temizliyorlar. Yaşlı kadınlar ise sağlığı yerinde olan ve gücü yetenler kadınların yaptığı bütün işleri yapıyorlar.

Köyde ev içinde kızlar temizlik ve yemek işlerini yapıyorlar. Kadınlar temizlik, yemek ve ekmek yapımı işlerini yapıyorlar. Yaşlı kadınlardan sağlığı yerinde olanlar ve gücü yetenler evde yapılabilecek bütün işleri yapabiliyorlar.

Köyde gelir getirici el sanatı yapılmıyor. Genç kızlar dantel, iğne oyası ve nakış gibi el işlerini yapıyorlar. Kadınlar ve yaşlı kadınlar ise çorap, patik ve yelek gibi örgü işlerini yapıyorlar.

Köyde sağlık ocağı var, sağlık elemanı olarak da ebe var. Kızlarda herhangi bir sağlık problemi yok. Kadınlarda baş ağrısı, ayak ağrısı, şeker, tansiyon, kalp, guatr ve bademcik gibi hastalıklar görülmektedir. Yaşlı kadınlarda ise tansiyon, kireçleme, romatizma ve görme kaybı gibi hastalıklar görülmektedir.

Kızlar için en erken evlenme yaşı 17-18 dir. Ortalama evlenme yaşı ise 20 dir. Evlenme kararını gençler veriyor ve bu konuda herhangi bir zorlama yok. Başlık parası uygulaması yok, kesim uygulaması var. Çeyiz şartları ailenin durumuna bağlı herkes gücü yettiği kadarıyla çeyiz yapıyor.

Kızlar ve kadınlar köyde yaşamaktan memnun değiller, yaşlı kadınlar ise köyde yaşamaktan memnundur. Kızlar köyde başı açık ve giysileri çok dar olmamak şartıyla günün şartlarına uygun olarak giyiniyorlar. Kadınlar ve yaşlı kadınlar eskiden kuşak ve tastar giyerlerdi şimdi ise genellikle yaşlı kadınlar kuşak kullanıyorlar. Bunun dışında köy içinde atkı veya uzun başörtü kullanıyorlar, köy dışında ise pardesü ve çarşaf giyiniyorlar. Günlük olarak ise uzun gömlek ve uzun etek giyiniyorlar.

Kadınlara para kazandırabilecek herhangi bir faaliyet yok, kadınların ellerine para ancak eşleri verirse geçiyor. Elleri geçen paraları ev ve kendi ihtiyaçlarını karşılamada kullanıyorlar.

Ekmek tandırda pişiriliyor, et satın alınarak tüketiliyor ancak gücü yetenler kendileri kesip kavurma yaparak tüketiyorlar. Köyde süt ve süt ürünleri ise kendileri üretiyorlar.

Fasulye ve patates dışındaki bütün sebzeleri satın alınarak tüketiliyor. Meyve ihtiyacı dışarıdan satın alınarak karşılanıyor.

Köyde eski evler toprak ve taştan yapılmıştır yeni evler ise betonarmedir. Evlerde 2 ya da 3 oda var, tuvalet genelde dışarıda, banyolar ise odanın içinde duş şeklindedir. Odanın bir bölümü mutfak olarak kullanılmaktadır. Ahırlar genelde evlerin altındadır.

Kadınlar düğün, bayram ve cenazeler de bir araya geliyorlar. Cenazelerde belli bir süre cenaze evinin yemek ihtiyacını köyün kadınları karşılar. Düğünlerde ise herkes yemeklik malzemelerin bir kısmını düğün evine götürerek topluca yemek yapılır ve köydeki herkese ikram edilir. Özel günlerde dayanışma iyidir. Akrabalar bir araya sıkça geliyorlar.

4.1.5.b. Oltu İlçesi Başaklı Köyü (Yavuz 2003)

Genç kızlar bahar aylarında çapa işlerini yapıyorlar. Yaz aylarında ise ot biçme ve ekin biçme işleri ile uğraşıyorlar. Yaylaya çıkanlarda hayvan bakımı ile uğraşıyorlar. Güz döneminde ise patates çıkarma, fasulye ve mısır toplama işleri ile ilgileniyorlar. Kış aylarında bazıları hayvan bakımı ile uğraşıyorlar. Gelinler bahar aylarında çapa, hayvan bakımı, süt sağımı ve süt ürünleri yapımı ile uğraşıyorlar. Yaz aylarında ise yaylaya çıkıyorlar buna ilave olarak ekin biçme, tahıl yıkama, patos ve süt ürünleri yapımı ile ilgileniyorlar. Güz aylarında patates çıkarma, fasulye ve mısır toplama işlerini yapıyorlar. Kış aylarında hayvan bakımı ve süt sağım işleri ile uğraşıyorlar. Kadınlar bahar aylarında ekim ve çapa işlerini yapıyorlar. Yaz aylarında ekin biçme, tahıl yıkama, patos, süt sağımı ve süt ürünleri yapımı ile uğraşıyorlar. Kışın sökülme, depolama, kış için yiyecekler (konserve, erişte, yufka, kurutma) hazırlama işlerini yapıyorlar. Yaşlı kadınlar bahar aylarında taş temizleme, ekim ve dikim işleri ve çapa işlerini yapıyorlar. Yaz aylarında orakla ot biçme, ekin biçme, hayvan bakım ve beslenmesi işlerini yapıyorlar ve yaylaya çıkıyorlar. Güzün bostanların sökülmesi ve kış için yiyecek hazırlama işlerini yapıyorlar. Kış aylarında ise hayvan bakım ve beslenmesini yapıyorlar.

Ev içinde kızlar ev işi, yemek pişirme ve el işlerini yapıyorlar. Kadınlar ve yaşlı kadınlarda yemek ve ekmek pişirme, temizlik işleri ve örgü işlerini yapıyorlar.

Köyde eskiden kilim ve halı dokuma yapılıyordu fakat artık yapılmıyor ancak hasır örme işleri hala devam ediyor. Gelir getirici manada el sanatı faaliyeti yapılmıyor. Dantel, nakış ve örgü işleri yapılıyor ancak bunlar kendi ihtiyaçları için yapılıyor.

Köyde sağlık ocağı ve herhangi bir sağlık personeli yok. Sağlık sorunu olduğunda oltuya gidiliyor. Kızlarda sık rastlanan herhangi bir sağlık problemi bulunmamakta, kadınlar ve yaşlı kadınlarda ise mide ağrısı, romatizma, baş ağrısı, bel ağrısı ve guatr hastalıklarına sıkça rastlanıyor.

Köyde kızlar için erken evlenme yaşı 16, ortalama evlilik yaşı ise 18-20 dir. Evlenme kararını gençler veriyor bu konuda ailelerin herhangi bir baskısı bulunmamaktadır. Başlık parası ve kesim yok ve ceyiz şartları da ağır değil.

Genç kızlar ve kadınlar köyde yaşamaktan memnun değiller bir an önce şehirlere gitmek istiyorlar. Yaşlı kadınlar ise köyde yaşamaktan memnundurlar.

Kızlar pantolon, aşırı dar ve yırtmaçlı giymiyorlar ayrıca başı açık köy içinde dolaşamıyorlar. Kadınlar eskiden kuşak bağlardı, peştamal ve ihram kullanırlarmış şimdi ise atkı ve uzun başörtü ile dışarı çıkabiliyorlar. Köy dışında ise çarşaf giyorlar. Yaşlı kadınlar ise eskiden boydan uzun elbise önüne peştamal ve kuşak bağlarırmış şimdi ise kendi diktikleri uzun gömlek ve etekten oluşan elbiseleri giyorlar. Ayrıca köy dışında kadınlar gibi çarşaf giyorlar.

Kadınlar ürettikleri ürünleri (peynir, yağ, patates, fasulye gibi) satarak para kazanıyorlar. Elleri geçen paraları ev ihtiyaçlarını ve kendi ihtiyaçlarını karşılamada kullanıyorlar.

Gıdaların temini konusunda ise ekmek yazın tandırda kışın ise fırında pişiriliyor. Eti satın alarak süt ve süt ürünlerini ise kendileri üreterek tüketiyorlar. Patates, fasulye, soğan ve mısır dışındaki diğer sebzeleri satın alarak tüketiyorlar. Ayrıca bazı aileler domates ve salatalık ihtiyaçlarını da kendileri üreterek karşılıyorlar. Meyve tüketimi ise satın alınarak yapılıyor.

Köydeki evler genelde betonarme fakat az da olsa topraktan yapılmış evlerde bulunmaktadır. Evlerde 2 oda 1 salon var ve banyo, mutfak ve tuvalet evlerin içerisinde. Evlerde su sistemi mevcuttur. Evlerde işleri kolaylaştıracak aletler (çamaşır makinesi, elektrik süpürgesi) bulunmaktadır. Ahırlarda ise süt sağma makinesi bulunmamaktadır. Tarlaların yolları uzak ve iyi değil. En uzak tarlaya 1 saate gidiliyor.

Köyde genç kızlar ve genç erkekler bir birleriyle rahatça konuşamıyorlar, nişanlılıktan sonra bile gizli görüşüyorlar. Kadın ve erkekler ise akraba ve komşu iseler konuşabiliyorlar bunun dışında konuşamıyorlar. Kadınların genelde erkeklere sözü geçiyor ve özellikle alış veriş konusunda kadınların dediği oluyor.

4.2. Araştırma Sahası ve Analiz Sonuçları

Araştırma bulgularında Erzurum kırsalında yaşayan kadınlara yönelik kişisel özellikler, işletme bilgileri, yaşam şartları, ileriye yönelik düşünceler ve gelir getirici faaliyetleri etkinliklerinin artırılmasına yönelik düşünceleri sorularak analiz sonuçları oluşturulmuştur.

4.2.1. Kişisel bilgiler

Çizelge 4.4’de ankete katılan bayanların %90’ı evli olup bekâr bayanların oranı ise %8,3 olarak tespit edilmiştir (Çizelge 4.4). Türkiye de kırsal kesimde aynı konu ile ilgili yapılan değişik araştırma sonuçları tespit edilmiştir. Kantar ın yapmış adana ve içel dağ köylerinde yapmış olduğu çalışmaya göre kadınların %95,3’ünün evli (1996), Bayburt kırsalında yapılan çalışmaya göre ise kadınların %95,8’inin evli (2014) olduğu tespit

edilmiştir. Yapılacak karşılaştırmaya göre Erzurum kırsalındaki bayanların evlilik ortalamaları diğer araştırmalara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.4. Medeni durum

Medeni Hali	N	%
Bekâr	10	8,3
Evli	108	90,0
Dul	2	1,7
Toplam	120	100,0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.5’de ankete katılan kadınların ailelerine ait istatistikler verilmiştir. Ankete katılan bayanların yaşları 18 ile 77 yaş aralığında değişmekte olup; ortalaması 43,72 olarak belirlenmiştir. Bayanların evlilik yıllarına bakıldığında, en fazla 55 yıldır evli olan ailenin yanı sıra ortalama 25 yıllık bir evlilik süresi hesaplanmıştır. Ailenin toplam birey sayısına bakıldığında; ailelerde en az nüfus 1 kişi olduğu ve en kalabalık nüfusun ise geniş aile şeklinde 13 kişi olduğu ancak ortalama ailede 5 kişinin yaşadığı tespit edilmiştir.

Bu tespitlere göre kırsal da yaşayan kadınların hem aile yapısı belirlenmiş olup hem de aile yapılarına göre ihtiyaçları tespit edilerek kadınların üretime katılımları olumlu bir şekilde destekletilebilir.

Çizelge 4.5. Ankete katılan kadınların ailelerinde fert sayısı ve evlilik yıl sayısı

	N	Ortalama	Min.	Maks.	S.Sapma
Yaş	120	43,72	18	77	12,84
Ailedeki birey sayısı	120	4,89	1	13	2,24
Kaç yıldır evli	108	24,92	6	55	12,15

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Ankete katılan bayanlara evlenmeden önce yaşadıkları yer sorulduğunda %88,3 ünün köyde yaşadığı tespit edilmiştir (Çizelge 4.6). %5,8'i ise evlenmeden önce şehirde yaşadığını ifade etmiştir. Yakın zamanda yapılan Bayburt çalışması ile karşılaştırıldığı zaman Bayburt kırsalında kadınların %88,9'unun önceden de köyde yaşadığı tespit edilmiştir %2,4'lük bir kesim ise evlenmeden önce şehirde yaşadığını ifade etmiştir. Ve Bayburt ve Erzurum da ki yapılan sonuçların birbirine yakın olduğu görülmektedir. Kadınların çoğunun köyde yaşamış olması bulundukları konumda zorlukluk içinde yaşamaya alışmalarına, tarımsal faaliyet, ev işleri ve çocuk bakımı gibi faaliyetlere direnmelerine açısından dikkate alınabilir.

Çizelge 4.6. Evlenmeden önce yaşadığınız yer

Yaşadığı yer	N	%
Köy	106	88,3
Kasaba	0	0
İlçe	7	5,8
Şehir	7	5,8
Toplam	120	100,0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Eğitim durumu açısından bakıldığında Çizelge 4.7'de kadınların %25'inin okuma yazma bilmediği %50,8 inin ilkokul mezunu olduğu %5,8 inin ise lise mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bayanlara yönelik yapılacak kurs, eğitim faaliyetlerinde mevcut eğitim seviyesi göz önünde bulundurulması uygun olacaktır. Kırsal alanda yaşayan bayanların eğitim durumlarının yetersizliği kadınların etkinliğini azaltmakta ve özgüven eksikliğine neden olmaktadır. Erzurum kırsalında yaşayan kadınların hem yaş ortalamalarından dolayı hem de eğitim seviyelerinden dolayı yapılacak kursların görsel ve uygulamalı bir kurs olması daha verimli ve anlamlı olacaktır.

Çizelge 4.7. Eğitim durumu

Eğitim Durumu	N	%
Okuma Yazma Bilmeyen	30	25,0
Okur Yazar	10	8,3
İlkokul	61	50,8
Ortaokul	11	9,2
Lise	7	5,8
Üniversite	1	0,8
Toplam	120	100,0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Ankete katılan bayanların %81'inin sosyal güvenceye sahip olduğu %19,2'sinin ise sosyal güvencesi olmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 4.8). Sosyal güvenceler içerisinde en yüksek oranın %45,4 ile SSK'ya ait olduğu gözlenmiştir. Kadınların eşlerinden dolayı sosyal güvencelerinin olması onları güvende hissettirmektedir. Sosyal güvence oranının yüksek olması kadınların başka bir faaliyette çalışma düşüncelerini olumsuz etkileyebilir. Bu durum göze alınarak bilinçlendirilme seviyesi artırılabilir.

Çizelge 4.8. Sosyal güvence durumu

Sosyal Güvence	N	%
Evet	97	80,8
Yeşil Kart	24	24,7
Bağ Kur	23	23,7
SSK	44	45,4
Emekli Sandığı	6	6,2
Hayır	23	19,2

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.9'da bayanların uğraşı alanları ile ilgili herhangi bir konuda bilgi alıp almadıkları sorulmuştur. %91'inin uğraşı alanı ile ilgili bilgi almadığı geleneksel kendi bildikleri şeyleri yaptıkları tespit edilmiştir. Kırsal alanda yaşayan bayanlar bilgi alışverişinde bulunmamaktadır kendilerini öğrenmeye yeni yenilikler oluşturmaya

kapattıkları gözlemlenmiştir ve bu da kadınların olumlu yönde gelişimlerini etkilemektedir. Uğraştıkları faaliyetlerde eğitim ve bilgi yetersizliğinin en önemlisi kalıplaşmış düşüncelerinin olduğu düşünülürse; uygun eğitim faaliyetlerine ağırlık verilmesinin yararlı olacağı düşünülebilir.

Çizelge 4.9. Uğraşı alanı ilgili herhangi bir konuda bilgi alıp almaması durumu

	N	%
Evet	11	9,2
Hayır	109	90,8
Toplam	120	100,0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

4.2.2. İşletme İle İlgili Bilgiler

Çizelge 4.10’da ankete katılan bayanların aile işletmelerinde ortalama olarak 10,21 büyük baş, 0,63 küçükbaş, 2,51 kümes hayvanı, 0,88 kovan varlığı olduğu tespit edilmiştir. Büyük baş hayvan varlığı en fazla 50 baş hayvan varlığı olan işletme tespit edilmiştir. Hiç hayvanı olmayan işletmelerin olduğu da mevcut olduğu tespit edilmiştir

Çizelge 4.10. Sahip olduğunuz hayvan varlığı

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	S. Sapma
Büyükbaş	120	0	50	10,21	9,671
Küçükbaş	120	0	10	0,63	1,996
Kümes Hayvancılığı	120	0	20	2,51	4,774
Kovan	120	0	80	0,88	7,513

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.11’de arazilerin mülkiyet durumuna göre dağılımı incelendiği zaman kadınların ailesine ait işletmenin mülkiyeti kendisine ait olanların oranı %62,5, arazisi kira olanlar %7,5 ortak araziye sahip olanların oranı ise %8,3 olduğu tespit edilmiştir.

Kırsal alanda yaşayanların arazi varlığına bakıldığı zaman yarından fazlasının arazi mülkiyeti kendisine ait olduğu için kadınlar daha rahat çalışabilir ve eşleri ile ortak üretimde bulunabilirler ve daha etkin olarak ortak fikir üretebilirler. Kadınlar bu konuda örgütlenmelerini sağlayarak daha etkili olmaları ve faaliyetlerde üretken olmaları sağlanılabilir.

Çizelge 4.11. Arazi varlığı

	N	%
Mülk	75	62,5
Kira	9	7,5
Ortak	10	8,3

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.12’de ankete katılan bayanların ailelerinin sahip oldukları arazilerinin %27,12’si sulu %29,47’si ise kuru arazisi olduğu tespit edilmiştir. Erzurum kırsalında arazi varlığı en fazla 300 dekar olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.12. Tanımlayıcı istatistikler

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Sulu Arazi	120	0	300	27,12	47,769
Kuru Arazi	120	0	300	29,47	47,769

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

4.2.3. Yaşam Şartları İle İlgili Bilgiler

Çizelge 4.13’de ankete katılan bayanların evlerinin fiziki imkânları ile ilgili tespit yapılmış ve Erzurum köylerinde evin içinde mutfak banyo ve tuvalet bölümlerinin ayrı olarak bulunduğunu söyleyen bayanların oranı %92,5’tir. Evlerinde oda sayısının yeterli olduğunu söyleyenlerin oranı %69,2 iken oda sayısının yetersiz olduğunu söyleyenlerin oranı ise %30,8’dir. Evlerin %98,2’lik kısmına şebeke suyu ulaşmaktadır. Güney

köylerinde şebeke sorununun olduğu gözlenmektedir. Bu da köyde bulunan bayanları mağdur etmektedir. Ankete katılan bayanların %95,8'i evlerine araçla ulaşılabilirdiği tespit edilmiştir. Ankete katılan bayanların %97,5'i il ve ilçeye ulaşım imkânlarının yeterli olduğunu bildirmişlerdir. Araştırma yapılan köylerdeki bayanların %5'i kalorifer ile %95'i ise soba ile ısındığı tespit edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda erzurumda kırsal alanda yaşayanların evlerinin fiziki şartlarının iyi olduğu eskiye nazaran giderek daha da iyileştiği tespit edilmiştir. Fiziki şartları daha fazla iyileştirerek köy ve şehir arasındaki farkların azalması sağlanması durumunda köyden şehire göç oranının azalabileceği söylenebilir.

Çizelge 4.13. Evin fiziki imkânları ile ilgili bazı bilgiler

		Evet	Hayır	Toplam
Mutfak, Banyo ve Tuvalet evin içinde ayrı bir bölüm mü?	N	111	9	120
	%	92,5	7,5	100
Evdeki oda sayısı yeteli mi?	N	83	37	120
	%	69,2	30,8	100
Evde su şebekesi var mı?	N	118	2	120
	%	98,2	1,7	100
Eve araçla ulaşım mümkün mü?	N	115	5	120
	%	95,8	4,2	100
Evden il veya ilçeye ulaşım imkânı yeterli mi?	N	117	3	120
	%	97,5	2,5	100
Evinizde kalorifer var mı? (hayır diyenler soba ile ısınmakta)	N	4	114	120
	%	5	95	100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.14'de Erzurum kırsalında yaşayan bayanların evlerinde ki teknolojik aletlerin tespiti verilmiştir. Bayanların %99,2'sinin evinde buzdolabı bulunmaktadır. %97,5'inde ise çamaşır makinesi bulunmaktadır. Televizyon, fırın ve elektrik süpürge bulunma oranları ise sırasıyla %95,8, %87,5, %94,2'dir. Evlerin %34,2'sinde ev telefonu bulunmakta hususi aracı olan evlerin oranı ise %40 tır. Evlerin %21,7 sinde bilgisayar bulunmaktadır. Genellikle bayanlar evlerinde bulunan teknolojik imkânlardan memnun

olduklarını fakat bulaşık makinesine sahip olan bayan sayısı az olduğu için bulaşık makinesine sahip olmak istediklerini bildirmektedirler.

Çizelge 4.14. Evde kullanılan teknolojik aletler

Ürünler	Var	Yok	Toplam
	N %	N %	N %
Buzdolabı	119 99,2	1 0,8	120 100
Fırın	105 87,5	15 12,5	120 100
Çamaşır makinesi	117 97,5	3 2,5	120 100
Bulaşık makinesi	42 35	78 65	120 100
Elektrik süpürgesi	113 94,2	7 5,8	120 100
Televizyon	116 95,8	4 4,2	120 100
Uydu anteni	106 88,3	14 11,7	120 100
Ev telefonu	41 34,2	79 65,8	120 100
Hususi araç	48 40,0	72 60,0	120 100
Bilgisayar	26 21,7	94 78,3	120 100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.15’de erzurum kırsalında yaşayan bayanlara evlerinde internet olup olmadığı sorulmuş %10’unun evinde internet olduğunun %90’ında ise alt yapı yetersizliğinden dolayı ve şartların uygun olmaması nedeniyle internetin olmadığı tespit edilmiştir. İnternet altyapısı olması durumunda bilgisayar ve internetin olması hem kadınların hem genç kız ve erkeklerin hemde ödevlerini yapmaları ve araştırmaları için çocukların eğitimi için olumlu olacağı ve araştırma yaptıkları takdir de ise gelişim seviyelerinin daha da artacağı ve bilgiye ulaşmaları açısından olumlu olacağı söylenilebilir.

Çizelge 4.15. Eviniz de internet var mı?

	N	%
Evet	12	10,0
Hayır	108	90,0
Toplam	120	100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.16’da kırsal alanda yaşayan bayanlara hangi siteleri takip ettikleri sorulmuş %94,2’sinin hiçbir siteyi takip etmedikleri %4,2’sinin facebook’u takip ettikleri %0,8’inin ise diyanet, okul ve yemek sitelerini takip ettiklerini bildirmişleridir. Takip etmeyenlere baktığımız zaman internetleri olmadığı için kullanamadıklarını çoğunu ise bilgisayardan anlamadıkları tespit edilmiştir. İnternet olduğu takdirde insanlar öğrenmeye aç ve meraklı oldukları için öğrenecekleri ve olumlu yönde gelişecekleri kaçınılmaz bir sonuçtur.

Çizelge 4.16. Hangi siteleri takip ediyorsunuz

	N	%
Takip etmeyen	113	94,2
Diyanet	1	0,8
Facebook	5	4,2
Okul, yemek	1	0,8
Toplam	120	100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.17’de kırsal alanda yaşayan bayanlara sosyal medyayı takip edip etmedikleri sorulmuş ve %7,5’inin takip ettiği %92,5’inin ise sosyal medya ile ilgilenmedikleri, takip etmedikleri tespit edilmiştir.

Çizelge 4.17. Sosyal medyayı takip ediyor musunuz?

	N	%
Evet	9	7,5
Hayır	111	92,5
Toplam	120	100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.18’de erzurum kırsalında yaşayan bayanlara ev şartlarında iyileştirilmesini istedikleri hususlar sorulduğunda %33,3’lük kısmı bulaşık makinesine sahip olmak istedikleri belirtmişlerdir. %56,7’lik kısmı ise farklı ihtiyaçlarının olduğu tespit edilmiş

ve evlerinde mutfakları küçük olmasından ve genellikle mutfakları odanın için de olduğu için mutfaklarının büyük ve ayrı olmasını istemektedirler. Ayrıca kendilerine ait evlerinin, ev eşyalarının ve yeni mobilyalarının olmasını da istemektedirler. Erzurum da kırsal alanda yaşayan bayanları incelediğimiz zaman kadınlar genellikle gününün yarısından çoğunu mutfakta geçirmektedir. Gerek yemek yapmak gerekse hayvanlardan elde ettikleri hayvansal ürünleri işlemek amacı ile mutfak onlar için çok önemli ve çok gerekli bir alandır ve bayanların çoğu mutfaklarının ayrı olmasını ve geniş olmasını talep etmektedir.

Çizelge 4.18. Ev şartlarında nelerin iyileşmesini isterdiniz.

	N	%
Ev	3	2,5
Buzdolabı	3	2,5
Fırın	0	0
Bulaşık makinesi	40	33,3
Sağım makinesi	0	0
Bilgisayar	6	5
Diğer	68	56,7
Toplam	120	100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.19’da ankete katılan bayanlara ailelerinin gelir kaynakları sorulduğunda %76,7’sinin tarımsal faaliyet ve ücretli ve maaşlı olarak çalıştıkları, %21,7’sinin ise tarım işçisi olarak çalıştığı tespit edilmiştir. Bu da tarımda çalışanların oranının azaldığı ücretli ve maaşlı çalışanların oranının arttığını ve tarıma olan oranın giderek azalacağını göstermektedir. Erzurum da yaşayan gerek çiftçilerle gerek ise kadınlarla görüşüldüğü zaman genellikle üretim yaptıklarını fakat üretimin sonunda ellerinde fazla bir gelirin kalmadığı ve bu da onların performanslarını şevklerini azalttığını belirtmişlerdir. Tarıma olan teşviklerin artırılması takdirin de kırsal alandan şehire göçler azaltılabilir ve tarımsal üretimin de olumlu yönde artırılması sağlanılabilir.

Çizelge 4.19. Ailenizin gelir kaynakları

	N	%
Tarımsal Faaliyet+ ücretli ve maaşlı olarak çalışma	92	76,7
Tarım işçisi olarak çalışma	26	21,7
Diğer	2	1,6
Toplam	120	100,0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

4.2.4. İş Şartları İle İlgili Bilgiler

Çizelge 4.20’de ankete katılan bayanlara tarımsal üretime katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Kadınların %96’sının tarımsal üretime katıldıkları %4,2’si nin tarımsal üretime katılmadıkları tespit edilmiştir. Erzurum da kırsal alanda yaşayan bayanlar gerek hayvansal üretim gerekse bitkisel üretim olmak üzere bütün faaliyetlere katılıp üretim yapmaktadır fakat bilinçli bir üretim olmayıp ev işlerinin bir uzantısı olarak görmektedirler. Genellikle iş olduğu ve yapılması gerektiği için faaliyette bulunmaktadırlar. Kadınlar daha fazla bilinçlendirilerek gelir getirici faaliyetlere yönlendirilmeli. Gelir elde edebilecekleri faaliyetlere yönlendirilmeleri hem gelirleri açısından hemde gelişmeleri açısından olumlu olacağı tespit edilmiştir.

Çizelge 4.20. Tarımsal üretime katılma durumu

	N	%
Evet	115	95,8
Hayır	5	4,2
Toplam	120	100,0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.21’de Erzurum kırsalında yaşayan bayanlara tarımsal üretime katılıp katılmadığı sorulmuş ve bayanların %95,8’inin tarımsal üretime katıldığı tespit edilmiş. Tarımsal üretime katılmayan bayanların %2,5’i aile reisinin gerek görmemesinden dolayı tarımsal üretime katılmadığı, %0,8’i günlük ev işlerinin yoğunluğu %0,8’i ise

kadın işi değil algısı ile katılmadıklarını bildirmektedirler. Bu da gösteriyor ki Erzurum kırsalında yaşayan kadınların çoğu tarımsal üretime katılmaktadırlar.

Çizelge 4.21. Tarımsal üretime katılıyor musunuz? Hayır ise;

	N	%
Katılanlar	115	95,8
Günlük ev işlerinin yoğunluğu	1	0,8
Aile reisinin gerek görmemesi	3	2,5
Kadın işi değil algısı	1	0,8
Toplam	120	100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.22’de kırsal alanda yaşayan bayanlara tarımsal üretime katılıp katılmadıkları eğer katılıyorsa hangi üretim faaliyetinde bulunuyorsunuz denilmiştir. Bayanların %4,2’si tarımsal üretime katılmadıklarını tarımsal üretime katılan bayanların %24,2’si bitkisel üretime katıldıklarını %37,5’i hayvansal üretime %34,2’si ise hem bitkisel üretime hem de hayvansal üretime katıldıklarını bildirmişlerdir. Kadınlar tarımsal faaliyetlerde bulunuyorlar fakat isteyerek yapmadıkları sadece köyde oldukları ve eşlerine yardım etmek amacı ile ve yapmaları gerektiği için faaliyetleri sürdürdüklerini söylemektedirler. Bu da kadınlar açısından tarımsal üretimin ve faaliyetlerin giderek azalacağını göstermektedir. Kadınların tarımsal üretime katılmalarını teşvik edilir bir uğraşı yerine meslek olarak görmeleri sağlanırsa kadınların daha etkin olmalarına ve daha verimli çalışmaları sağlanılabilir.

Çizelge 4.22. Evet ise hangi tarımsal faaliyete katılıyorsunuz

	N	%
Katılmayanlar	5	4,2
Bitkisel üretim	29	24,2
Hayvansal üretim	45	37,5
Bitkisel + hayvansal üretim	41	34,2

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.23’de bitkisel üretimde kadınların hangi aşamalara katıldıkları sorulmuş ve kırsal alanda yaşayan bayanların %67,1’lik oranla en fazla hasada katıldıkları %58,6 ile çapalamaya ve sırası ile ekim, toprak işleme ve gübrelemeye katıldıkları en az ise %14,3 ile pazarlamaya katıldıkları tespit edilmiştir. Bu da gösteriyor ki üretim faaliyetinin her aşamasına katılan kadınlar ekonomik aşamasına geldikleri zaman kadın işi değil algısı ile bu işi erkeklere devrettikleri tespit edilmiştir. Kadınlar bilinçlendirilerek Pazar aşamasına da girdikleri takdirde daha etkin olabilir ve daha çok isteyerek tarımsal faaliyetlerde bulunabilirler. Ve tarımsal üretimi daha titizlikle ve daha düzenli olarak yürütmeye, severek ve isteyerek yapmaya çalışırlar.

Çizelge 4.23. Bitkisel üretimde hangi aşamalara katkınız var?

	Önem Durumu (%)				
	Hiç	Az	Orta	Ço k	Ortalama
Toprak işleme	20	18,6	17,1	44,3	2,86
Gübreleme	21,4	20	18,6	40	2,77
Sulama	22,9	15,7	20	41,4	2,80
Çapalama	8,6	10	22,9	58,6	3,31
Ekim	14,3	14,3	15,7	55,7	3,13
Hasat	8,6	8,6	15,7	67,1	3,41
Pazarlama	80	1,4	4,3	14,3	1,53

Hiç=1, Az=2, Orta=3, Çok=4

Çizelge 4.24’de kadınların hayvansal üretime verdikleri katkılar belirlenmiş ve kırsal alanda yaşayan bayanların en fazla %87,2 ile süt sağımı, %86 ile süt işlemeye katkı sağladıkları en az ise %8,1 ile koyun kırpma katkı sağladıkları tespit edilmiş. Erzurumun coğrafi koşullarından dolayı hayvancılık daha fazla gelişmiştir ve hayvansal üretimde daha fazla etkilidirler. Fakat kış aylarının uzun olmasından dolayı kırsal alanda yaşayan erkekler geçimlerini sağlamak için genellikle farklı şehirlere göç ederek kışın

farklı şehirlerde çalışmaktadırlar. Hayvansal üretimi ise hayvan bakımı olsun hayvanların sağımı olsun genellikle köyde kalan kadınlar ve çocukları ilgilenmektedir. Bu durum bayanları her ne kadar yıpratır da hayvancılığın her aşamasına katkıda bulunmaya devam ettikleri tespit edilmiştir. Genellikle de hayvanlardan elde ettikleri ürünleri evlerinde kullanmakta ve eş dost ve akrabaya vermektedirler. Çoğusu üretim olarak gelir getirici faaliyet olarak görmemektedirler. Kadınlara elde ettikleri ürünleri gelir getirici faaliyet olarak yapmaları için teşvikde bulunup onları daha fazla destekleyerek gelirlerinin artması sağlanılabilir. Ve böylece işlerinin bir uzantısı değil de gelir getirici bir faaliyet olarak görmüş olacaktırlar.

Çizelge 4.24. Hayvansal üretimde hangi aşamalara katkınız var?

	Önem Durumu (%)				Ortalama
	Hiç	Az	Orta	Çok	
Ahır temizliği	10,5	10,5	14	65,1	3,34
Tezek toplama	12,8	9,3	15,1	62,8	3,28
Tezek yapımı	19,8	10,5	11,6	58,1	3,08
Besleme	9,3	5,8	10,5	74,4	3,50
Sulama	10,5	5,8	10,5	73,3	3,47
Süt sağımı	1,2	2,3	9,3	87,2	3,83
Koyun kırpma	87,2	1,2	3,5	8,1	1,33
Süt işleme	8,1	1,2	4,7	86	3,69
Pazarlama	52,9	3,5	3,5	40	2,31

Hiç=1, Az=2, Orta=3, Çok=4

Çizelge 4.25’de kırsal alanda yaşayan bayanlar gelir getirici faaliyetlerde bulunup bulunmadıkları sorulmuş eğer gelir getirici faaliyetlerde bulunuyorlarsa hangi üretim faaliyetlerini yaptıkları sorulmuş;

Ve bayanların %39,3'ü hayvansal üretimde elde ettikleri ürünleri işleyip sattıkları %24,1'i hem yiyecek üretip sattığı hem de hayvansal ürünlerden elde ettikleri ürünleri sattıkları %8,9'unun yiyecek üretip sattığı %0,9'u el işi yapıp sattıklarını belirtmişlerdir.

%5,4'lük kısmı ise meyve sebzeleri işleyip sattıklarını bildirmişlerdir. Geri kalan kısmı ise bütün üretim faaliyetlerinin birkaçını birden yaptıklarını bildirmişlerdir. Erzurum bölgesinin iklim koşulları ve doğal koşullarından dolayı hayvancılığın yoğun olarak yapılması bu bölgede hayvansal ürünlerin işlenip satılmasının yoğun olarak yapılmasına neden olmaktadır. Hayvancılığı ise evlerinde olmalarından dolayı ve eşlerinin farklı işler yapmasından dolayı bayanların daha fazla yaptığı tespit edilmiştir.

Çizelge 4.25. Hangi alanlarda gelir getirici faaliyetlerde bulunuyorsunuz

	N	%
Yiyecek üretip satma	10	8,9
Hayvansal ürünlerden elde ettiğimiz ürünleri işleyip satma	44	39,3
El işi işleme	1	0,9
Meyve sebze işleyip satma	6	5,4
Yiyecek üretip satma+ Hayvansal ürünlerden elde ettiğimiz ürünleri işleyip satma	27	24,1
Hayvansal ürünlerden elde ettiğimiz ürünleri işleyip satma+ el işi işleme	10	8,9
Diğer	22	12,5
Toplam	120	100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Erzurum doğu Anadolu bölgesinin illerindendir. İklimi oldukça soğuk olduğundan ve dağlık bir yapıya sahip olduğundan dolayı sanayi fazla gelişmemiştir. Ekonomisi tarım ve hayvancılık alanında yoğunlaşmıştır. Tarım ürünleri olarak genellikle temel ihtiyaç maddelerine yönelik üretimi yapılmış. Ve genellikle evlerinde kullanılmaktadırlar. Çizelge 4.26'da %40,8'i fasulye, %34,2'si patates, %20'si sebze, %20,8'i buğday, %10'u arpa geri kalan kısmı ise dut, kiraz, vişne, arpa, kuşburnu, ceviz, çavdar ve %15'i ise ayçiçeği üretmektedirler. Üretilen ürünlere bakıldığında zaman erzurumda en değerli

gerek ispir fasulyesi gerek yetiştirilen patates ve buğday çok fazla tanıtım olmadığı için değeri tam olarak anlaşılmamıştır. Pazar koşulları iyileştiği ve tanıtımı yapıldığı takdirde hem üretimleri daha fazla artacaktır hem de gelir faaliyet alanları daha da artacaktır. Ve gerek kırsalda yaşayan kadınlar gerekse erkekler daha da etkin olmak için daha fazla çalışacaklardır.

Çizelge 4.26. Size gelir sağlayabilecek hangi bitkisel ürünleri üretiyorsunuz

	N	%
Fasulye	49	40,8
Sebze (ıspanak, semiz otu, soğan, maydanoz, lahana)	24	20,0
Dut	11	9,2
Patates	41	34,2
Kiraz-vişne	9	7,5
Ayçiçeği	18	15,0
Buğday	25	20,8
Arpa	12	10,0
Kuşburnu	8	6,7
Ceviz	3	2,5
Çavdar	5	4,2

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.27’de Erzurum’da kadınlara elde ettiğiniz bitkisel ürünleri ne şekilde kullanıyorsunuz diye sorulduğunda %51,6’sı evde kullandığını %15,1’i elde ettikleri bitkisel ürünleri işleyip sattıkları %33,3’ü ise hem evde kullanmaktadırlar ihtiyaçlarını karşılamak için geri kalan kısmını ise işleyip satmaktadırlar. Bu da Pazar aşamasında etkin olmadığımızı genellikle evde ihtiyacı karşılamak için üretim yapıldığı görülmektedir. Gerek erzurumda yetişen dut tan pestil, köme yine dut pekmezi yapıp pazarda satılabilir fakat kadınlar genellikle evlerinde kullanmaktadırlar kadınlara gelir getiren ürünler ve Pazar hakkında bilgi verilirse ve Pazar şartları sağlanırsa daha fazla üretim yapıp gelir sağlamaları teşvik edilebilir.

Çizelge 4.27. Elde ettiğiniz bitkisel ürünleri ne şekilde kullanıyorsunuz?

	N	%
Evde kullanıyoruz	48	51,6
İşleyip satıyoruz	14	15,1
Evde kullanıyoruz+ işleyip satıyoruz	31	33,3
Toplam	93	100,0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.28’te kırsal alanda yaşayan bayanlara elde ettiğiniz ürünleri kaç TL’ye satıyorsunuz diye sorulduğunda minimum 50 TL kazanç sağladıkları maksimum ise 5000 TL kazandıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.28. Hangi ürünleri ne şekilde işliyorsunuz kaç TL’ye satıyorsunuz

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Kaç TL’ye satıyorsunuz	45	50,00	5000,00	1078,89	1124,35

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.29’da kırsal alanda yaşayan bayanlara hayvanlardan aldığınız sütü ne amaçla kullanıyorsunuz diye sorulmuş 120 kişiden %19,2’si hayvanlardan aldığı sütü işletmede kullandığını söylemektedir. %60’ı sütü işlediğini %30’u ise Pazar imkânı bulamadığı için direk mandıraya verdiği %5,8’i ise akrabalarına verdiklerini söylemektedirler. Bu sonuçlar da gösteriyor ki kırsal alanda yaşayan bayanlar genellikle evin ihtiyacına yönelik ve eşe dosta vermek için hayvansal ürünleri işlediklerini bildirmektedirler. %60’ı sütü işliyor fakat yaptıkları peynir, yağ ve diğer ürünleri evin ihtiyacı ve eşe dosta veriyor %30’luk kısmı ise ham olarak direk mandıraya vermektedirler. Kırsal alanda yaşayan bayanları bilinçlendirerek pazara yönelik üretim yapmaları sağlanabilir, gelirlerindeki artışı farkettileri takdirde bu durum onları daha fazla üretime teşvik edecektir hem hayvansal üretim artacak hemde kadınların gelir getirici faaliyetlerde bulunmaları sağlanmış olunacaktır.

Çizelge 4.29. Hayvanlardan aldığınız sütü ne amaçla kullanıyorsunuz?

	N	%
İşletmede Kullanıyoruz	23	19,2
İşliyoruz	72	60,0
Akrabaya Veriyoruz	7	5,8
Mandıraya veriyoruz	36	30,0
Direk tüketiciye satıyoruz	7	5,8

Tüketicilerden birden fazla cevap vermiştir.

Çizelge 4.30'da kırsal alanda yaşayan bayanlara elde ettiğiniz sütü ne şekilde işliyorsunuz diye sorulmuş ve bayanların %64,2'si hem evlerinde kullanmak için hem de pazarlamasını yapmak için peynir yaptıklarını söylemişlerdir. %57,5'i yağ yaptığını %12,5 ile kaymak %7,5 ile tulum peyniri %35,8 ile ise yoğurt yaptıkları tespit edilmiştir. Üretim faaliyetlerinin her ikisini birden ya da hepsini bir anda işleyen bayanlarında bulunduğu da tespit edilmiştir. Bu sonuçlar da gösteriyor ki elde edilen hayvansal ürünlerden çok çeşitli ürünler işlenilerek üretilmektedir.

Erzurum yağı ve peyniri ile de meşhur bir şehir olduğu için kırsal alanda yaşayan kadınlar bu yönde gelişim sağlayarak faaliyette bulundukları takdirde gelir ve refah seviyeleri artacağı kaçınılmaz bir durumdur bu yönde gelişmeleri onlar için daha olumlu ve etkili olacaktır. Kadınların gelişmeleri ve etkinliklerinin artması için faaliyetler ve teşvik programları yapılabilir.

Çizelge 4.30. Elde ettiğiniz sütü ne şekilde işliyorsunuz?

	N	%
Peynir Yapıyorum	77	64,2
Yağ Yapıyorum	69	57,5
Kaymak Yapıyorum	15	12,5
Tulum Peynir Yapıyorum	9	7,5
Yoğurt Yapıyorum	43	35,8

Tüketicilerden birden fazla cevap vermiştir

Çizelge 4.31'de bayanlara gerek işi koşullarında gerek yaşamlarında daha etkin olabilmeleri için neler yapılabilir diye sorulmuş. İşini geliştirmeye istekli olan

bayanların hangi şekilde işlerini geliştirebileceklerini belirtmişlerdir. %13,8'i verimliliği artırarak ve işlerinde daha etkin çalışarak geliştirmeyi düşündükleri %16,4'ü işletmeyi büyütmek istediklerini %2,6'sı eğitim alarak daha bilinçli üretim yapmak istediklerini %4,3'ü ise iş şartlarını iyileştirerek geliştirmeyi düşündükleri tespit edilmiştir. %14,3'ü ise daha farklı yöntemlerle işlerinde etkin olmak istedikleri tespit edilmiştir. Bu sonuçlar ise; bayanların çalışmaya istekli oldukları ve kendilerini daha etkin olabilmek için geliştirmek istedikleri belirlenmiştir. Bayanlar çalışmaya istekli oldukları için bayanları gelir getirici faaliyetler yönünde teşvik edecek programlar yapılarak desteklenmelidir.

Çizelge 4.31. Uğraştığınız işi geliştirmeyi düşünüyor musunuz? Evet ise nasıl?

	N	%
İşletmeyi büyüterek	19	16,4
Verimliliği artırarak	16	13,8
Eğitim alarak	3	2,6
Sözleşmeli üretim	0	0
İş şartlarını iyileştirmek	5	4,3
Diğer	17	14,3
Verimliliği artırarak+ iş şartlarını iyileştirerek	8	6,9
İşletmeyi büyüterek+ iş şartlarını iyileştirerek	15	12,9
İşletmeyi büyüterek+ verimliliği artırarak	24	20,7
İşletmeyi büyüterek+ verimliliği artırarak+ iş şartlarını iyileştirerek	5	4,3
İşletmeyi büyüterek+ eğitim alarak	1	0,9
İşletmeyi büyüterek+ eğitim alarak+ iş şartlarını iyileştirerek	1	0,9
	120	100,0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.32'de Erzurum kırsalında yaşayan bayanlara işletmelerinin tarım alet ve makine kullanımına uygun olup olmadığı sorulmuş %48,3'ünün arazisinin tarım alet ve

makine kullanımına uygun olduğu %37,5'inin ise arazisinin makine kullanımına uygun olmadığı görülmüştür.

Çizelge 4.32. İşletmeniz tarım alet ve makine kullanımına uygun mu?

	N	%
Evet	58	48,3
Hayır	45	37,5
Cevapsız	17	14,2
Toplam	120	100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.33'de kırsal alanda yaşayan bayanlara kullandığınız alet ve makinanın yeterli olup olmadığı sorulmuş ve %45,8'inin alet ve makinanın onlar için yeterli olduğunu %40,8'inin ise alet ve makinesinin yeterli olmadığını bildirmişlerdir.

Çizelge 4.33. Kullandığınız alet ve makine parkı sizin için yeterli mi?

	N	%
Evet	55	45,8
Hayır	49	40,8
Alet makine parkı olmayan	16	13,3
Toplam	120	100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.34'de erzurum da kırsal alanda yaşayan bayanlara arazilerine kolaylıkla ulaşım ulaşamadıkları sorulmuş ve bayanların %62,5'lik kısmı arazilerine kolaylıkla ulaşabildiklerini %20'sinin ise arazilerine kolaylıkla ulaşamadıklarını yolların fiziksel özelliğinin engebeli ve dağlık olduğu için zorlandıklarını %4,2'si ise kısmen arazilerine ulaşabildiklerini bildirmektedirler. Arazilerine kolayca gitmeleri daha kolay üretim yapmalarını sağlayacaktır. Arazilerine kolayca ulaşamayanların arazi fiziki şartları iyileştirilerek daha kolay ve istekli olarak üretim yapmaları onlar için daha etkin

olacaktır.

Çizelge 4.34. Arazilerinize kolaylıkla ulaşabiliyor musunuz?

	N	%
Evet	75	62,5
Hayır	24	20,0
Kısmen	5	4,2
Arazisi olmayan	16	13,3
Toplam	120	100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.35’de kırsal alanda yaşayan bayanlara zor durumda kaldıkları zaman yada bilmedikleri bir konu hakkında herhangi bir bilgi kaynağına başvurup başvurmadıkları sorulmuş ve bayanların %53,3’ünün bilgi kaynağına başvurdukları %46,7’si ise zor durumda kalsalar bile herhangi bir bilgi kaynağına başvurmadıkları tespit edilmiştir. Erzurum kırsalında üretimle uğraşan bayanların çoğunun yaş ortalaması yüksek olduğu için geleneksel yöntemleri devam ettikleri ve yeni bilgilere kapalı oldukları tespit edilmiştir. Araştırma gereği ve başkasına sorma gereği duymadan deneme yanılma yöntemi ile problemlerine çözüm üretmektedirler. Kırsal alanda yaşayan kadınlara bilgi kaynağına ulaşabilecekleri ortam sağlanılabilir eğitim vererek öğrenme yöntemleri geliştirilebilir araştırmaya olan hevesleri artırılabilir.

Çizelge 4.35. Uğraşı alanınızla ilgili bir bilgi kaynağına başvuruyor musunuz?

	N	%
Evet	64	53,3
Hayır	56	46,7
Toplam	120	100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.36’da kırsal alanda yaşayan bayanlara tarımsal alanlarda herhangi bir bilgi kaynağına başvurup başvurmadıkları sorulmuş ve %46,7’si herhangi bir bilgi kaynağına

başvurmadıkları geleneksel ve alışlagelmiş teknikleri kullandıklarını bildirmişlerdir. %13,3'ünün tarım teşkilatına %11,7'si eşine %9,2'sinin eşine, eş dost ve akrabasına %6,7'si eş dost ve akrabasına geri kalanı ise önder kadın çiftçilerden, tv radyo ve gazeteden bilgi aldıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.36. Uğraşı alanınızla ilgili başvurduğunuz bilgi kaynağınız nelerdir?

	N	%
Bilgi almam	56	46,7
Eşim	14	11,7
Tarım teşkilatı	16	13,3
Eş dost ve akrabalar	8	6,7
Önder kadın çiftçiler	0	0
Tv radyo ve gazeteler	0	0
Diğer	26	21,6
Toplam	120	100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.37'de kırsal alanda yaşayan bayanlara ne üreteceğinize nasıl karar verirsiniz diye soru sorulmuş ve bayanların %62,1'i geleneksel alışılmış ürünleri ürettiklerini %8,4'ü gelecek yıl hangi ürün para ederse o ürünü tahmin ederek ürettikleri tespit edilmiştir.

%3,2'si geçen yıl iyi para eden ürünleri %2,1'i üretimi kolay olan ürünleri %1,1'i ise komşular ne ekerse onu ürettiklerini bildirmektedirler. %23,1'i ise bu söylenen nedenlerin her ikisini birden sebep olarak göstermektedirler. Erzurum doğal koşulları nedeni ile Erzurum da yetiştirilen ürünlerin sınırlı olmasından dolayı genellikle ürünler alışlagelmiş geleneksel ürünler üretilmektedir. Erzurum un coğrafi koşullarından dolayı üretilen ürünlerin sınırlı olması geleneksel ürünleri üretmeleri ve sık sık aynı tarlada aynı ürünleri üretmeleri hem toprağı yormaktadır hem de gelirlerinin azalmasına sebep olmaktadır. Farklı ürünleri üretmeleri yönünde destek olunmalı ve bu yönde eğitim

verilmelidir. Böylece farklı ürün üreten çiftçi hem toprağını havalandırmış olacak hemde toprağın zenginleşmesine böylece gelirinin artmasına sebep olacaktır.

Çizelge 4.37. Ne üreteceğinize nasıl karar verirsiniz?

	N	%
Geleneksel alışılmış ürünler	59	62,1
Geçen yıl iyi para kazanılan ürünler	3	3,2
Üretimi kolay olan ürünler	2	2,1
Gelecek yıl hangi ürünlerin iyi para edeceğini tahmin edecek ürünleri üretmek	8	8,4
Komşular ne ekerse	1	1,1
Diğer	47	23,1
Toplam	120	100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

4.2.5. İleriye Yönelik Düşünceler

Çizelge 4.38’de araştırmaya katılan bayanların %54 ü gelecekte köyde yaşamaya devam etmeyi düşünmekte %66’sı ise köyde yaşamaya devam etmek istemediklerini bildirmektedirler. Köyde yaşamaya devam etmek istemeyen kadınların oranı köyde yaşam sürmek isteyenlere oranla daha fazladır. Bunun sebebi daha çok köy hayatının kadınların sosyal yaşamdan uzak eşlerine ve büyüklerine bağlı bir hayat biçimini tercih etmelerine sebep olmakta. Ayrıca gelir kaynakları onların hizmetleri ve çalışmalarına bağlı olduğu için ağır iş yükümlülüğüne sebep olmaktadır. Kırsal da yaşayan bayanları köye bağlayacak çalışmalar yapılmalı ve gelir elde ettikleri takdirde isteyerek ve severek yapabilecekleri bir faaliyet oluşacak ve bu da onları köye bağlayacaktır.

Çizelge 4.38. Gelecek yıl köyde yaşamaya devam etmeyi düşünüyor musunuz?

	N	%
Evet	54	45
Hayır	66	55
Toplam	120	100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.39'da Erzurum ilçelerinde yaşayan bayanlara köyde yaşamalarını cazip kılan nedenler sorulmuş ve %57,5'inin yapacak bir işleri olmadığı ve mecbur oldukları için köyde yaşadıklarını %52,5'inin ise eş dost ve akrabasının köyde yaşıyor olması onların köyde yaşamalarını çok fazla etki ettiği belirlenmiştir. Köyde yaşamalarında hiç etkisi olmayan neden sorulduğunda ise %30,8'i köy hayatını sevmediği ve sevmedikleri için de köyde yaşamalarının öneminin olmadığı belirtmişlerdir. Köyde yaşamayı cazip kılan faktörlerin belirlenmesi, köy yaşamının benimsenmesi ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi bakımından önem arz etmektedir. Kırsal alanda yaşayan bayanların köyde yaşamayı sevmediği ve eşi dostu olduğu için ve yapacak işleri olmadığı için mecbur olarak gördükleri tespit edilmiştir. Köy hayatını sevmeleri için faaliyetlerde bulunulursa köy yaşamını daha cazip kılacak ve kadınların daha severek ve isteyerek üretimde bulunmaları sağlanılacaktır.

Çizelge 4.39. Köyde yaşamayı cazip kılan faktörler ve etkileri

Etki Düzeyi	Eş, dost ve akrabasının köyde yaşıyor olması	Köy hayatını benimsemiş olmak	Şehir de işsiz kalma kaygısı	Tarımsal üretimden yeterli geliri elde etme	Örf adet ve göreneklere bağlılık	Mecbur yapacak bir şey yok
	F %	F %	F %	F %	F %	F %
Hiç (0)	12 10	37 30,8	24 20	24 20	33 27,5	24 20
Az (1)	23 19,2	18 15,0	26 21,7	23 19,2	17 14,2	8 6,7
Orta (2)	22 18,3	12 10,0	21 17,5	22 18,3	15 12,5	19 15,8
Çok (3)	63 52,5	53 44,2	49 40,8	51 42,5	55 45,8	69 57,5
Toplam	120 100	120 100	120 100	120 100	120 100	120 100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.40'da Erzurum ilinde araştırmaya katılan bayanların %25'i kızını köyden biriyle evlendirmeyi düşünürken %75'i düşünmemektedir. Kızını köyden evlendirmeyi düşünenlerin çoğu kızı yanında olsun başka bir yere gitmesin diye kızını köyden biriyle evlendirmek istemektedir. Kızını köyden biriyle evlenmesini istemeyenler ise; köy hayatını zorluğu köyde yaşam şartları ve yaşam koşullarının yetersizliğinden dolayı köyden biriyle evlenmesini istememektedir.

Çizelge 4.40. Kızınızı köyde biriyle evlendirmek ister misiniz?

	N	%
Evet	30	25
Hayır	90	75
Toplam	120	100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Kırsalda yaşayan insanların en önemli sorunlarından biri düzenli gelire sahip olmamalarıdır. Gelir düzeylerinde mevsimsel olarak değişim olmaktadır. Bazı dönemlerde gelir sıkıntısı yaşandığı görülmektedir. Erzurum da kış şartlarının uzun olmasından dolayı köyde yapılacak iş olmadığı için genellikle şehir merkezlerine göç olmaktadır. Bu durum ise ailelerin yaşam kalitelerini olumsuz etkilemektedir. Erzurum kırsalında yapılan araştırmada bu durum incelenmiştir. Çizelge 4.41’de ankete katılan bayanların %50,8’i düzenli bir gelire sahip olduklarında köyde yaşamayı tercih edeceklerini ifade etmişlerdir. Kent hayatının yoğun stresli düzensiz yaşamından dolayı köyde yaşayan bayanların çoğu düzenli gelir olduğu takdirde köyde yaşamak istediklerini ve köy ortamını sevdiklerini bildirmektedirler. Kırsal yaşamın olumsuz koşulları düzeltildiği takdirde ve düzenli gelir sağlayabilecekleri faaliyetler oluşturulduğu takdirde köyde yaşamının cazip olacağı ve göçlerin azalacağı görüşmelerde tespit edilmiştir.

Çizelge 4.41. Köyde düzenli bir gelire sahip olsanız köyde mi şehir de mi yaşarsınız?

	N	%
Köyde	61	50,8
Şehirde	59	49,2
Toplam	120	100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.42’de kadınlara köy hayatında sevmediğiniz fakat uymak zorunda kaldığınız durumlar nedir diye sorulmuş ve bayanların %60’ı köyde hiçbir imkânın olmadığını ve imkânlarının olmamasına rağmen yaşamaya devam ettiklerini %45’i köy alt yapısını sevmediğini fiziksel koşulların yetersiz olduğunu %31,7’sinin yaşam tarzını

beğenmediği tespit edilmiştir. %22,5'i tarımsal yapıyı %20,8'i ise ekmek yapmayı sevmemelerine rağmen çalışmak zorunda oldukları için ve ihtiyaçlarından dolayı yapmaya devam ettikleri tespit edilmiştir. Yapılan görüşmelerde kadınlar yapılan üretimleri ve işleri mecbur oldukları için yaptıkları severek ve isteyerek yapmadıkları tespit edilmiştir. Görüşme yaptığımız kırsal alanda yaşayan kadınlar köy hayatını seviyor fakat köy hayatının yetersiz koşullarından dolayı ve etkin olmamalarından dolayı yapılan işleri mecburiyet olarak görmektedirler. Kadınlar gelir getirici faaliyetlere yönlendirilerek etkinliklerinin artırılması sağlanırsa hem işlerini mecburiyet olarak görmekten çıkarlar hemde köyde yaşamak onlar için daha cazip bir hale gelir.

Çizelge 4.42. Köy hayatında beğenilmeyen fakat uyulmak zorunda kalınan durumlar

	N	%
Tarımsal faaliyetler	27	22,5
Ekmek yapmak	25	20,8
Dedikodu	35	29,2
Yaşam tarzı	38	31,7
Köy alt yapısı	54	45,0
İmkânlar	72	60,0

Tüketicilerden birden fazla cevap vermiştir.

Çizelge 4.43'de kadınlara ev işleri dışında tarımsal faaliyetlerde çalışma hakkında düşünceleri sorulmuş kadınların %51,7'si kimseye muhtaç olmamak amacı ile farkındalık yaratmak için mutlaka çalışmalıdır fikrini savunmuşlardır. %11,7'si ise kadınların kesinlikle çalışmamalıdır fikrini savunduklarını tespit etmişlerdir. Kadınlar çalışmaya isteklidirler böylece çalışmalarını sağlayacak ortam sağlanırsa daha etkili bir ortam sağlanılabilir.

Çizelge 4.43. Kadınların ev işleri dışında tarımsal faaliyetlerde çalışma hakkında düşünceleri

	N	%
Mutlaka çalışmalı	62	51,7
Çalışmalı	25	20,8
Zorunlu durumda çalışmalı	10	8,3
Kesinlikle çalışmamalı	14	11,7
Çalışmamalı	10	8,3

Tüketicilerden birden fazla cevap vermiştir.

Çizelge 4.44’de kadınlara yeterli ekonomik gücünüz olsa ne yapardınız diye sorulmuş ve kadınların %43,3’ü çocuklarına iş kurmak istediklerini %40,8’i hacca gitmek istediğini %40’inin ev almak istediğini %28,3’ü ise şehre yerleşmek istediğini söylemektedir. %15,8’i ise ev eşyasını değiştirmek istediğini aktarmaktadır.

Çizelge 4.44. Kadınların yeterli ekonomik gücü olsa hayatlarında yapacakları değişiklikler

	N	%
Çocuklara iş kurmak	52	43,3
Ev almak	48	40,0
Hacca gitmek	49	40,8
Şehre yerleşmek	34	28,3
Ev eşyasını değiştirmek	19	15,8
Diğer	2	1,7

Tüketicilerden birden fazla cevap vermiştir

Çizelge 4.45’de kadınlara eğer okusaydınız hangi mesleği yapmak isterdiniz diye soru yöneltilmiş ve kadınların %35’i öğretmen olmak istediklerini %32,5’i devlet memuru olmak istediğini %3,3’ü ise tarım işçisi olmak istediklerini söylemektedirler. Bayanların bulundukları konumdan memnun olmadıkları ve tarımsal üretimi severek yapmadıklarını mecbur oldukları için yaptıkları tespit edilmiştir. Tarımsal üretimi

severek yapmaları için uygun ortam sağlanmalı ve yapılan teşvikler sonunda gelirlerin artmasına sebep olacaktır.

Çizelge 4.45. Kadınların sahip olmak istedikleri meslekler

	N	%
El sanatları	6	5,0
Hemşirelik	20	16,7
Devlet memurluğu	39	32,5
Öğretmenlik	42	35,0
Din Hocası	9	7,5
Tarım İşçisi	4	3,3
Toplam	120	100,0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.46'da kırsal alanda yaşayan bayanlara geleceğe yönelik beklentileriniz nelerdir diye sorulmuş; bayanların %41,7'si çocukların okumasını istediklerini %37,5'i ise şehre yerleşmek istediklerini köyde artık yaşamak istemediklerini geri kalan kısmı ise sırası ile çocukları evlendirmek ve ayrı bir eve geçmek istediklerini bildirmektedirler. Tüketicilerin birden fazla cevapları da verdikleri tespit edilmiştir. Kırsal alanda yaşayan kadınlar kendilerini eşlerine ve çocuklarına adadıkları için istekleri de genel de çocukları yönünde seyretmektedir. Kendileri için ise daha rahat bir yaşam sürmek için şehre yerleşmek istediklerini söylemişlerdir. Şehrin onlar için rahatlık getireceğini düşünmektedirler.

Çizelge 4.46. Kadınların geleceğe yönelik beklentileri

	N	%
Şehre yerleşmek	45	37,5
Çocukları evlendirmek	35	29,2
Ayrı ev açmak	24	20,0
Çocukların okuması	50	41,7
Diğer	109	90,8

Tüketicilerden birden fazla cevap vermiştir.

Çizelge 4.47'de kadınlara geleceğinizi güvende hissettiren durumlar nedir diye sorulmuş ve bayanların kendilerini güvence altına almak ve ileride mağdur olmamak

kimseye muhtaç olmamak için %54,2'si sigortalı olmak istediklerini sigortalı olmanın onları güvende hissettireceğini bildirmişlerdir. %51,7'sinin ise evlenmiş olmaları eşlerinin onları güvende hissettirdiğini söylemektedirler. Geri kalanı ise %13,3 ile meslek sahibi olmak, %9,2 ile çocuk sahibi olmak ve %7,5 ile zenginliğin kendilerini güvende hissettirdiğini söylemektedirler. Kadınların yarısı sigortalı olmayı güvence olarak görmeleri onları çalışmaya teşvik etmek için olumlu bir durum olacaktır. Ve böylece gelir getirici faaliyetlere yönlendirme yapılarak desteklenmelidir.

Çizelge 4.47. Kadınların geleceğini güvende hissettiren durumlar

	N	%
Evlilik	62	51,7
Zenginlik	9	7,5
Çocuk sahibi olmak	11	9,2
Meslek sahibi olmak	16	13,3
Sigortalı olmak	65	54,2
Diğer	2	1,7

Tüketicilerden birden fazla cevap vermiştir

Çizelge 4.48'de kadınlara gelir kaynağınız nedir diye sorulmuş ve kadınların %74,2'si eşlerinden harçlık aldıklarını, %17,5'i tarım işçisi olarak çalıştıkları için elde ettikleri geliri harçlık olarak kullandıklarını %15,8'i ise hiçbir kazançlarının olmadıkları tespit edilmiştir. Kadınların gelir kaynaklarına bakılırsa yarıdan fazlası eşlerinden harçlık almaktadır fakat üretim yaparken ortak çalışmaktadırlar elde ettikleri ürünlerin gelirlerini kendileri almamaktadır direk eşlerinden istedikleri takdirde para alabildiklerini söylemişlerdir. Bu da kadınlara özgüven eksikliklerinin oluşmasına sebep olmaktadır. Kadınların pazara yönelmeleri kendi gelirlerini elde etmeleri desteklerle yönlendirilmeli yönlendirildikleri takdirde hem etkinlikleri hemde gelirleri artacaktır. Bu da kırsal alanda yaşayan kişilerin refah seviyelerini de artıracaktır.

Çizelge 4.48. Kadınların gelir kaynağı nelerdir?

	N	%
Eşinin verdiği harçlık	89	74,2
Ücretli ve maaşlı olarak çalışıyor	5	4,2
Kendisi işveren	0	0
Tarım işçisi olarak çalışıyor	21	17,5
Hiçbir kazancı yok	19	15,8

Tüketicilerden birden fazla cevap vermiştir.

Çizelge 4.49’da kadınlara kendinize ait gelirinize olsa ne yapmak isterdiniz diye sorulmuş ve bayanların %60’ı evde rahat bir yaşam sürmek istediklerini %22,5’i ev ve araba almak istediklerini %20,8’i ise okumak ve çocuklarını okutmak istedikleri tespit edilmiştir. Bu fikirlerin hayal olmadığını bilmeleri ve kadınları bu konuda desteklenmelidir. Çalıştıkları takdirde bu düşüncelerini gerçekleştirebilecekleri söylenmeli ve fikirleri geliştirmelidirler.

Çizelge 4.49. Kendinize ait gelirinize olsa ne yapmak isterdiniz?

	N	%
İş kurmak	18	15,0
Evde rahat bir yaşam sürmek	72	60,0
Ev araba almak	27	22,5
Okumak çocukları okutmak	25	20,8
Diğer	3	2,5

Tüketicilerden birden fazla cevap vermiştir.

4.2.6. Etkinliği Artırılmasına Yönelik Düşünceler

Çizelge 4.50’de tarımsal üretim faaliyetinde daha etkin olabilmek için neler yapılabileceği araştırılmış ve bayanların %62,5’i iş ve yaşam şartlarının daha iyi hale getirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. %30,8’i üretim faaliyetinden yeterli gelir elde ettikleri zaman, %22,5’i mesleklerini benimsediklerinde daha etkin olabileceklerini söylemişlerdir. %12,5’i ise üretimle ilgili kararlarda daha fazla yer aldıkları zaman ve

%10,8'i ise üretimle ilgili teknik konularda daha donanımlı ve eğitilmiş oldukları takdirde etkin olabilecekleri tespit edilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda iş ve yaşam şartları artırılarak, gelirlerini artıracak ortam sağlanarak ve üretimle ilgili faaliyetlerde ve alınan kararlarda daha etkili olmaları sağlanacak ortam sağlandığı takdirde daha etkili olacakları belirlenmiştir. Elde edilen problemlerin çözümü konusunda destek olduğu takdirde her şey daha güzel ve sorunsuz olacaktır.

Çizelge 4.50. Tarımsal üretim faaliyetinde daha etkin olmak için neler yapılabilir

	N	%
Üretim ile ilgili kararlarda daha fazla yer almak	15	12,5
Üretim faaliyetinden yeterli geliri elde etmek	37	30,8
Üretim ile ilgili teknik konularda daha donanımlı eğitilmiş olarak	13	10,8
Mesleğimizi benimseyerek	27	22,5
İş ve yaşam şartlarının daha iyi hale getirilmesi ile	75	62,5
Diğer	2	1,7

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.51’de kırsal alanda yaşayan bayanlara hangi konularda eğitim istersiniz diye sorulmuş ve kadınların %56,7’si kadın sağlığı ile ilgili eğitim almak istedikleri tespit edilmiştir. Kadınların %42,5’i ise gelir getirici faaliyetlerde bulunmak için gelir getirecek konular üzerine eğitim almak istediklerini en az ise %7,5 ile tarımsal konular üzerine eğitim almak istedikleri tespit edilmiştir. Kırsal alanda hastanelerin yetersiz olması ve hastane olmamasından dolayı kadınların doğum oranlarının yüksek olmasından dolayı kadınsal problemler yüksek olmakta ve bundan dolayı kadın sağlığı konusunda eğitim istedikleri ve böylece kendi kendilerine yardımcı olacakları tespit edilmiştir. Ve ayrıca gelir getirici faaliyetlerde çalışma konusunda istekli oldukları da görülmektedir bu konuda eğitim alıp kendilerini geliştirmek istedikleri tespit edilmiştir. Böylece gelir getirici faaliyetlerde destek olunarak gelişmeleri sağlanabilir. Bu yönde kadınlar teşvik edilebilir.

Çizelge 4.51. Hangi konularda eğitim istersiniz?

	N	%
Tarımsal konular	9	7,5
Kadın sağlığı	68	56,7
Hijyen beslenme	15	12,5
Gelir getirici faaliyetler	51	42,5

Tüketicilerden birden fazla cevap vermiştir.

Bu bölümde kırsalda yaşayan ailelerin birbirleri ile olan iletişimlerinin nasıl olduğu ev içerisinde alınan kararlarda bayanların etkinliğinin nasıl olduğu belirlenmeğe çalışılmış.

Türkiye ataerkil aile geleneğine sahip olduğundan genellikle kırsalda yaşayan ailelerde babanın sözünün geçtiği erkeklerin bayanlardan daha bilgili olduğu fikrini öne sürmektedirler. Çizelge 4.52’da ki araştırma sonuçlarına göre araştırmaya katılan bayanların %71’i aile de eşinin sözünün geçtiğini %11’i büyüklerin sözünün geçtiğini %13,3’ünün ise kendi sözü geçtiğini belirtmiştir. Böylece kadınların kendi değerlerinin ve fikirlerinin de önemli olduğu ve etkinliklerinin artırılması sağlanması yönünde fikir verilmeli ve görüşülmelidir.

Çizelge 4.52. Evde ağırlıklı olarak kimin sözü geçer?

	N	%
Büyüklerin	13	10,8
Eşimin	85	70,8
Kendimin	16	13,3
Diğer	6	5,0
Toplam	120	100,0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.53’de aile içinde herhangi bir konuda karar alınırken kadınların fikirleri soruluyor mu diye sorduk ve kadınların %65’inin fikrinin alındığını %12,5’inin fikrinin sorulmadığını %22,5’inin ise bazen fikrinin alındığını bildirmektedir. Buda erkeklerin yarısına yakınının eşinin fikrine önem vermediği ve modern aile yapısını yaşatmadığı

görülmektedir. Bu da kadınlara özgüven eksikliği ve kendilerini eksik gördükleri fark edilmiştir. Kadınlara bilgilerin ve kendilerini fark etme farkındalığı kazandırılması gerektiği görülmektedir.

Çizelge 4.53. Ailede herhangi bir konuda karar alınırken fikrinizin alınma durumu

	N	%
Evet	78	65,0
Hayır	15	12,5
Bazen	27	22,5
Toplam	120	100,0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.54’de kırsalda yaşayan bayanlara örf adet ve göreneklerin yaşamlarını nasıl etkilediği sorulmuş. %78,3’ünün olumlu etkilediği %21,7’sinin olumsuz etkilendiği tespit edilmiştir. Bu da kırsalda yaşayanların örf adet ve geleneklerine bağlı olduklarını örf adet ve geleneklerin yaşamlarına olumsuz bir etkisinin olmadığı gözlenmiştir.

Çizelge 4.54. Örf adet ve göreneklerin köyde istediğiniz yaşamı yaşamadaki etkisi

	N	%
Olumlu	94	78,3
Olumsuz	26	21,7
Toplam	120	100,0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.55’de kırsal alanda yaşayan bayanlara yanınızda aile reisi olmadan il ve ilçeye gidebilir misiniz diye sorulmuş ve bayanların %53,3’ünün geleneksel aile yapısından dolayı ve eşleri izin vermediği için ve çoğu il ve ilçeye tek gitmediklerinden dolayı beceremeyeceklerini kaybolabileceklerini söylemektedirler. Buda kırsal alanda yaşayan bayanların özgüven eksikliğine kendilerini yeterli görememelerine sebep olmaktadır. Bayanların %38,3’ü ise eşleri olmadan il ve ilçeye gidebileceklerini söylemektedir.

Çizelge 4.55. Aile reisi yanınızda olmadan il ve ilçe merkezlerine gidebiliyor musunuz?

	N	%
Evet	46	38,3
Hayır	64	53,3
Bazen	10	8,3
Toplam	120	100,0

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.56'da kırsal da yaşayan bayanların eşlerine örf adet ve göreneklerine bağlı olmalarından dolayı günlük yaşamda alınan kararlarda aile reisinin etkisinin olup olmadığı eğer varsa ne oranda etkisinin olduğu sorulmuş ve araştırma sonuçlarına göre günlük yaşamda alınan kararlarda aile reisinin etkisinin çok olduğunu söyleyenler %60 aile reisinin etkisinin orta düzeyde olduğunu söyleyenler %26,7 aile reisinin etkisinin az olduğunu söyleyenler %5,8 ve aile reisinin etkisinin hiç olmadığını söyleyenler %7,5'tir. Bu sonuçlara göre Erzurum kırsalında yaşayan kadınların aldığı kararlarda aile reisinin etkisinin çok olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.56. Günlük yaşamda sizin aldığınız kararlarda aile reisinin etkisi

	N	%
Hiç	9	7,5
Az	7	5,8
Orta	32	26,7
Çok	72	60,0
Toplam	120	100

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.57'de kadınlara iş şartlarında nelerin iyileşmesini istersiniz diye sorulmuş ve bayanların %69,2'si sosyal güvencelerinin olmasını istedikleri %22,5'i arazinin engebeli ve yolların iyi olmamasından dolayı arazilerin fiziki imkânlarının iyi olmasını istedikleri tespit edilmiştir. Geri kalan kısmı ise %19,2 ile iş bölümü ve sorumluluklarının paylaşılmasını, %10,8 ile makineleşme ve teknoloji kullanımını %5 ile de arazi yollarının iyileşmesini istedikleri tespit edilmiştir.

Çizelge 4.57. İş şartlarında genel olarak nelerin iyileşmesini istersiniz?

	N	%
Arazilerin fiziki imkânları	27	22,5
Makineleşme ve teknoloji kullanımı	13	10,8
İş bölümü ve sorumluluk paylaşım	23	19,2
Sosyal güvence	83	69,2
Arazi yollarının iyileştirilmesi	6	5,0
Diğer	1	0,8

Tüketicilerden birden fazla cevap vermiştir.

Çizelge 4.58’de kırsalda yaşayan bayanların günümüz koşullarına uyum sağlamaları bilgi ve becerilerini artırmaları için ve bulundukları koşullarda mesleki konularda daha etkin olabilmeleri için eğitim çalışmalarının önemi büyüktür. Yapılan araştırma sonuçlarına göre Erzurum kırsalında yaşayan bayanların %70’i bilgi ve becerilerini artırmaya ve geliştirmeye yönelik eğitimlere katılmak istediklerini bildirmektedirler. %28’i ise katılmak istemediklerini bildirmektedir. Katılmak istemeyenlerin büyük çoğunluğu ise yaşlı oldukları için istemediklerini aktarmaktadırlar.

Çizelge 4.58. Bilgi ve becerilerinizi geliştirmeye yönelik kurs veya eğitim çalışması düzenlense katılır mısınız?

	N	%
Evet	84	70
Hayır	34	28,3
Fikrim yok	2	1,7

*Kaynak: Orijinal Hesaplamalar

Çizelge 4.59’da bayanlara kurs düzenlendiği takdirde katılım amacınız nedir diye sorulmuş ve bayanların %45,8’i sosyalleşmek amacıyla %44,2’si gelir getirici ek bir faaliyette bulunmak amacıyla katıldıklarını en az ise %3,3 ile boş vakitlerini değerlendirmek için eğitim ve kursa katılmak istedikleri tespit edilmiştir. Köyde araştırma yapıldığı zaman kadınların yaşamlarında günlerinin tamamını evde geçirdiklerini ve çok sıkıldıklarını farklı şeyler yapmak istediklerini ve kurslara giderek

orada sosyalleşmenin onlar için daha iyi olacağını bildirmişlerdir. Ve gelir getirici faaliyetler konusunda kurslar verilirse kendilerini geliştirmek için katılmak istediklerini bildirmişlerdir. Bu konuda kadınlar desteklenmelidir. Ve gelişmeleri için teşvik programları sağlanmalıdır.

Çizelge 4.59. Bilgi ve becerilerinizi geliştirmeye yönelik kurs düzenlense katılım amacınız nedir?

	N	%
Uğraşı alanımda daha verimli ve etkin olmak	11	9,2
Gelir getirici ek bir faaliyette bulunmak	53	44,2
Sosyalleşmek	55	45,8
Boş vakitleri değerlendirmek	4	3,3

Tüketicilerden birden fazla cevap vermiştir.

Çizelge 4.60’da uğraştığınız işte etkinliğinizin artması için kamudan beklentileriniz nedir diye sorulmuş ve bayanların %47,5’i daha iyi bir altyapı %42,5’i tarımsal desteklerin arttırılmasını %37,5’i sosyal ve kültürel imkânların artmasını %34,2’sinin kolay ulaşılabilecek eğitim sağlık hizmetleri istedikleri tespit edilmiştir. Sorulan sorular neticesinde Erzurum’un köylerinin altyapı yetersizliğinden dolayı çiftçilerin tarlalarına gitmelerini engellemektedir ve kamudan iyileştirilmesini beklemektedirler. Kırsal alanda destekler artırılarak köylüye daha fazla yardımcı olunabilir ve bu durum da onların teşvik olmasını sağlayacaktır.

Çizelge 4.60. Uğraştığınız işte etkinliğin artması için kamudan beklentileriniz nedir

	N	%
Daha iyi bir alt yapı	57	47,5
Tarımsal desteklerin arttırılması	51	42,5
Sosyal ve kültürel imkânlar	45	37,5
Kolay ulaşılabilecek eğitim ve sağlık hizmetleri	41	34,2
Girdi temini ve ürün pazarlanmasına katkı	11	9,2
Diğer	113	94,2

Tüketicilerden birden fazla cevap vermiştir.

Erzurum kırsalında yaşayan kadınlarla yaptığım anketlerde köyler arasında kadınlarda düşünce farklılıklarının olduğunu tespit ettim ve şöyle farklı düşünceler olduğu ortaya çıktı. Hasankale köyünde yaşayan bayanların çoğu hem bitkisel üretimde hasat, çapa, harman hemde hayvansal üretimde süt sağımı ve süt işlemede çalıştıklarını fakat alıştıkları ve yapmak zorunda oldukları için yaptıklarını belirtmişlerdir. Mümkün olduğu takdirde köyde yaşamak istemediklerini şehire yerleşmek istediklerini belirtmişlerdir. Erzurumun batısı olan söğütlü köyünde yaşayan bayanlarla yaptığım anket sonuçlarında ise; bayanların çoğu bostan ekmektedir ve bitkisel üretim faaliyetlerinde bulunmaktadır. Eşlerinin varlığının onlar için bir güvence olduğunu eşlerinin varlığının bir gelecek olarak gördükleri görüşmeler sonucunda tespit edilmiştir. Söğütlü köyünde yaşayan bayanlar kadınların her zaman çalışması gerektiğini söylemişlerdir.

Erzurumun güneyi olan çat ilçesinde bulunan bayanlar ise hayvansal üretimle uğraşmaktadırlar. Kadınların geneli şehire yerleşmek istediklerini sınırlı imkânlardan dolayı köy hayatını sevmediklerini köyde yaşamanın zor olduğunu söylemektedirler. Köyde yaşayan kadınlar; kadınların her zaman çalışması gerektiğini erkeklerin eline bakmanın zor olduğunu imkân olduğu takdirde çalışabileceklerini belirtmektedirler. Köyde yaşayan genç kızlar da imkân olmadığı için çat merkeze resim kursu ve çeşitli etkinliklere kendilerini geliştirmek amacı ile gitmektedirler.

Erzurumun doğusu olan horasan ve batısı çiftlik köylerinde görüştüğüm bayanlar ise; çalışmak istemediklerini eşlerinin çalışması onlar için yeterli olduğunu çalışan bayanlar ise çalışmaktan memnun olmadıklarını belirtmektedirler. Çiftlik köyünde kadınların çoğu evin içinde olduğu için hayvansal üretimle ilgilenmektedirler. Erkeklerden kaçtıkları ve erkeklerle görüşmenin ayıp olur algısından dolayı bağa bahçeye gitmediklerini erkek işi olduğunu söylemektedirler. Şöyle bir düşünce de köyde anket yaparken dikkatimi çekti; köyde eğer yetişkin erkek çocuk varsa o yetişkin çocuğun olduğu eve komşuların genç kızları gitmemektedir. Gittikleri takdirde ayıp karşılanmaktadır.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada, Doğu Anadolu bölgesinde ki Erzurum ilinde kırsal alanda yaşayan kadınların sosyo-ekonomik, kültürel, aile yapısı ve çalışma yaşamına ilişkin sorunları ve geleceğe yönelik beklentileri incelenmiştir. Araştırmada kullanılan materyaller toplam 120 kadın ile yapılan anket çalışmalarında elde edilen varlıklar oluşturmaktadır.

Görüşme yapılan deneklerin yaş ortalamalarına bakıldığı zaman bayanların yaşları minimum 18 maximum 77 yaş aralığında olduğu ve bunların ise %90'ının evli olduğu tespit edilmiştir. Görüşme yapılan bayanların %88,3'ünün köyde yaşadığı belirlenmiştir. Buda bayanların köy hayatına daha alışkın oldukları ve yaptıkları işlere yabancı olmadıkları söylenilebilir ve köy hayatındaki etkinlikleri açısından olumlu sonuçlar doğuracağı söylenebilir. Yapılan araştırmalarda kadınların %50,8'i ilkokul mezunu %25'i ise okuma yazma bilmemektedir. Erzurum da olumsuz fiziki koşullardan dolayı lise ve üniversitenin kentte olması çocukların köy dışına gidip yatılı olarak okumalarına neden olmaktadır. Hem gelir seviyesinin yetersizliği hem de genç kızların gelişim çağlarında olmalarından dolayı dışarıya gidip okumalarına izin verilmemekte genellikle kızlar küçük yaşta evlendirilmektedirler. Buda eğitim seviyesinin düşmesine sebep olmaktadır.

Kadınların %80,8'inin bir sosyal güvenceye sahip oldukları tespit edilmiştir. Sosyal güvence altında olmak kadınlarca bir güvence olarak görülmektedir. Bu da bayanların tarımsal üretime olan isteklerini azaltmaktadır. İncelenen köylerde %62,5'inin arazisinin kendisine ait olduğu, %7,5'inin arazisinin kira olduğu, %8,3'ünün ise ortak araziye sahip olduğu tespit edilmiştir. Kendi arazisi olan kişilerin çok olması arazi üzerinde yapılacak tasarruf açısından olumlu bir durum olacaktır. Teknoloji ile yakınlık durumları incelendiği zaman Erzurum kırsalında yaşayan kadınların %90'ının evinde internet olmadığı sadece %10'luk bir kısmında internet olduğu görülmektedir. Bu da eğitim ve araştırma konusunda hem kadınların hem de o evde yaşayan gençlerin bilgiye uzak kalmalarına sebep olmaktadır.

Kırsal alanda yaşayan ailelerin %76,7'si tarımsal faaliyetle uğraşmakta ve ek olarak ta ücretli ve maaşlı olarak çalışmaktadır. %21,7'si ise tarım işçisi olarak çalışmaktadırlar. Kırsal alanda çalışan erkekler yazın tarımla uğraşmakta kışın ise uzun olduğu için ve tarımsal üretim yapma ihtimalleri olmadıkları için şehre göç etmektedir.

Bu durum bayanları her ne kadar mağdur etse de yapacak bir şey yok olarak düşünülmektedir. Bu durum ise kadınları tarımsal üretime daha da fazla yaklaştırmaktadır böylece bayanların %95,8'i tarımsal üretime katılmaktadır, %4,2'si ise tarımsal üretime katılmamaktadırlar. Tarımsal üretime katılan bayanların %37,5'i hayvansal üretime %24,2'si bitkisel üretime %34,2'si ise hem bitkisel üretim hem de hayvansal üretime katılmaktadırlar.

Gelir getirici faaliyet durumları incelendiği zaman bayanların %39,3'ü hayvansal ürünlerden elde ettikleri ürünleri işleyip satmakta %24,1'i ise hem yiyecek üretip satmakta hem de hayvansal ürünlerden elde ettikleri ürünleri işleyip satmaktadırlar. Hayvansal ve bitkisel üretimde aktif olarak çalışmalarına rağmen işledikleri bitkisel ve hayvansal ürünlerin pazarlama aşamasında aktif olarak bulunmamaktadırlar. Genellikle eşleri pazarlama aşamasında devreye girmektedirler. Bu da gösteriyor ki kadınlar tarımın her aşamasında etkin olarak bulunmasına rağmen sıra satışa geldiği zaman erkek işi olduğu için bu konuda herhangi bir sorgu hakkına sahip olmadıklarını eşlerinin onlardan daha iyi bileceklerini söylemektedirler.

Gelir sağladıkları bitkisel ürünlerin başında; %40,8'i fasulye, %34,2'si patates, %20,8'i buğday, %15'i ayçiçeği aynı zamanda ise dut, sebze, kiraz, vişne, arpa, kuşburnu, ceviz çavdar gelmektedir.

Hayvanlardan alınan süt ve süt ürünlerini kadınların %60'ı işleyerek peynir, yağ, kaymak, tulum peyniri ve yoğurt yaparak gerek eş, dost akrabaya ve çevresinde bulunan kişilere satarak gelir elde etmektedirler. %30'u ise mandıraya ham olarak satarak gelir elde etmektedir. %19,2'si ise işletmede kullanılmaktadırlar. %5,8'ise direkt tüketiciye satmaktadırlar. Yalnız görüşme sonucunda kadınların çoğu elde ettikleri sütü işledikleri

takdirde uygun pazar ortamı bulamadıkları için genellikle eşe dosta hediye olarak verdiklerini ve evde kullandıklarını söylemektedirler. Pazar ortamı olduğu takdirde daha fazla gelir elde edebileceklerini ve daha fazla teşvik olacaklarını bildirmektedirler.

Bayanların %53,3'ü uğraşı alanları ile ilgili bilgiye başvurduğunu , %46,7'si ise herhangi bir bilgi kaynağına başvurmadıklarını bildirmişlerdir. Evet diyenlerin başvurdukları bilgi kaynakları incelendiği zaman %11,7'si eşine %13,3'ü tarım teşkilatına %6,7'si eş dost ve akrabasına %21'i ise başka şekillerde bilgi edindiklerini belirtmişlerdir. Bu da kadunların yarısının araştırmaya öğrenmeye yatkın olduğu ve eğitimler sağlanarak daha fazla bilinlendirilebilmeleri sağlanılabileceği anlamına gelir.

Erzurum kırsalında yaşayan kişilerin %62,1'i geleneksel alışılmış ürünler üretilmektedir. Yeniliklere kapalı bir tutum sergilenmektedirler. Bu durum da üretim miktarını da üretim kalitesini de düşürmektedir. Erzurum kırsalında yaşayan kişilere tarımsal üretim konusunda eğitim verildiği ve bilinçlendirme yapıldığı takdirde üretimin daha artacağı ve tarımsal üretime olan isteğin daha fazla olacağı söylenebilir. İleride köyde yaşamaya devam etme istekleri incelendiği takdirde kadınların %55'i köyde yaşamak istemediklerini ilk fırsatta ayrılmak istediklerini belirtmişlerdir. %45'i köyde yaşamak istediklerini köy hayatını sevdiklerini belirtmişlerdir. Köyde yaşamak isteyenlerin büyük çoğunluğu yaşlı ve yapacak işleri olmadığı için ve geleceğe yönelik beklentileri olmadığı için köyde yaşamak istediklerini belirtmişlerdir. Köyde yaşama istekleri olmadıkları için ise kadınların %75'i kendileri zorluk çektikleri ve zor şartlar altında yaşadıkları için kızlarının da aynı şartlar altında yaşamalarını istemedikleri okuyup güzel ve rahat bir yaşam sürmelerini istedikleri için köyde biri ile evlenmelerini istememektedirler. %25'i ise kızlarının gözlerinin önünde olmasını yanlarında olmasını istedikleri için köyde yaşamalarını istediklerini köyde yaşayan biri ile evlenebileceğini belirtmişlerdir.

Fakat kadınların %50,8'i ise düzenli bir gelire sahip olmaları durumunda köyde yaşamak istediklerini %49,2'si ise şehirde yaşamak istediklerini belirtmişlerdir. Buda

kadınların köy hayatını sevdiklerini fakat gelir seviyesinden dolayı şehre yerleşmek istediklerini köyde yaşamak istemediklerini belirtmişlerdir.

Kırsal alanda yaşayan bayanlar köy imkânlarının yetersiz olduğunu, ihtiyaç duydukları şeyleri istedikleri zaman alamadıklarını, köy alt yapısının yetersiz olduğunu köy yollarında problem yaşadıklarını, tarımsal faaliyetle uğraşmak istememelerine rağmen mecbur oldukları için tarımsal faaliyette bulunduklarını, ekmek yapmanın bile zor geldiğini yapmak istemediklerini belirtmişlerdir. Erzurum kırsalında bulunan kadınlar kimseye muhtaç olmamak için kendi ihtiyaçlarını kendilerinin gidermeleri için kadınların çalışmaları gerektiği düşünmektedirler. Bu durumda kadınların gelir getirici faaliyetlere yöneltildiği takdirde isteksiz kalamayacaklarını gösterir.

Kadınların %74,2'sinin gelir kaynaklarının eşlerinin verdikleri haçlıklar olduğunu söylemişlerdir. Kadınlar tarımsal üretimin her aşamasında aktif olarak rol almalarına rağmen pazarlama aşamasında etkin olmadıkları için pazarlamayı eşlerinin yapmasından dolayı satıştan elde edilen gelir eşlerinde kalmakta ve kadınlara hesabını vermemektedirler. Ve bayanlar da elde edilen gelirden paylarını alamadıkları için de eşlerinden haçlık almak durumunda kalmaktadırlar. Kadınların pazara yönelmeleri sağlanıldığı takdirde eşlerine bağımlı kalmadan gelirlerini elde etmeleri sağlanılır ve bu durum da kadınların isteklerinin ve şevklerinin daha fazla artmasına sebep olur.

Köy de sağlık kuruluşlarının yetersiz olduğundan dolayı kadınların %56,7'si kadın sağlığı konusunda eğitim istedikleri %42,5'i ise ekonomik koşulların iyileşmesi için gelir getirici faaliyetler konusunda eğitim istedikleri tespit edilmiştir.

Ataerkil bir toplumda yaşadığımız için kadınların %70,8'i eşinin sözünün evde daha fazla geçtiğini sadece kadınların %65'inin fikrinin alındığını belirtmektedirler. Kadınların kendilerine olan güvenlerinin yetersiz olduğundan dolayı ve kendilerini yetersiz gördükleri için eşlerinin daha bilgili olduklarını düşünmektedirler ve bu durum kadınların etkinliğini azaltmaktadır.

Kadınların günlük yaşamda aldığı kararlarda ise aile reisinin etkisi %60 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca kadınların %53,3'ü aile reisi olmadan il ve ilçeye tek başlarına eşleri olmadan gidemedikleri belirlenmiştir. Bu durum da gösteriyor ki kadınlar kendi kendilerinin farkında değiller ve eşlerini kendilerinden daha üstün görmektedirler. Aslında kadınlar kendilerine değer verdikleri takdirde eşleride değer verecektir, fikirleri ve yapılan işleri ortak bir şekilde yürütmeye çalışacaklardır ve böylece kadının toplumdaki etkinliği artmaya başlayacaktır.

Bayanların %69,2'si sosyal güvencenin olması gerektiğini düşünmektedirler. Sosyal güvenceleri olması durumunda daha etkin çalışabileceklerini ve daha verimli bir üretim olacağını severek isteyerek çalışabileceklerini bildirmişlerdir.

Bilgi ve becerilerinizi geliştirmeye yönelik kurs düzenlense katılır mısınız diye sorulmuş bayanların %70'i katılmak istediklerini belirtmişlerdir. Katılan bayanların %45,8'i sosyalleşmek amacıyla katılmak istediklerini %44,2'si gelir getirici ek bir faaliyet elde edebilmek için kurslara katılmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu durum gösteriyor ki kadınlar eğitim konusunda ve gelir getirici faaliyetler konusunda çalışmaya istekli fakat şartların yetersizliğinden dolayı katılım sağlayamamaktadırlar.

Kadınlar genelde tarımsal faaliyetlerle uğraşmalarına rağmen pazara yönelik gelir getirici ürünlerin üretimini yapmadıkları için aile ve toplum içindeki konumları, karar mekanizmalarındaki ağırlıkları ve sosyal statüleri zayıflamaktadır.

Ayrıca pazara yönelik üretim sağlansa dahi pazar aşamasında eşleri devreye girdiği için kadınlar elde ettikleri ürünün karşılığını görememektedirler ve bu da kadınların üretimde ki verimliliğini ve devamlılığını azaltmaktadır. Kadınlar genellikle ekonomik özgürlük anlamında erkeklerin gölgesinde kalmaktadırlar.

Kırsaldaki kadının gelir getirici ürünlerin üretiminde ve pazarlamasında daha çok yer almasını sağlayacak politikalar geliştirilmelidir. Kadınların en çok ilgisini çekecek yaşam kalitesinin artırılması ve iş şartlarının kolaylaştırılması ve böylece kendi

kapasitelerini görmeleri açısından farkındalık oluşturulmasını sağlayacak politika eylemlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Ekonomik faaliyetlerde yer alan kadının genel eğitim seviyesi artırıldığında, sağlıklı yaşam şartları daha da iyileştirildiğinde, devletten destekten çok alyapı hizmeti aldıklarında ve sosyalleşebilecekleri ek gelir getirici faaliyetleri yapma imkânı bulduklarında kendilerini daha iyi geliştirebilecekleri, karar mekanizmalarına daha etkin katılabilecekleri ve iş ve yaşam şartlarını daha iyi iyileştirebilecekleri açık olarak görülmektedir. Dolayısıyla politika eylemlerinin, çalışmada ortaya koyulan doğrultuda şekillenmesi önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- Anonim, 2007. TRA Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi Tarım Master Planı 2007. <http://www.erkurumtb.org.tr/istatistiki/TRA.kda.pdf> Erişim Tarihi: 02.05.2013
- Anonim, 2010. (SÜRKAL- Sürdürülebilir Kırsal ve Kentsel Kalkınma Derneği)
- Anonim, 2011. Türkiye ve AB’de Kırsal Kalkınma: Bir Mevzuat Derlemesi. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara 2011
- Anonim, 2013. T.C. Erzurum Valiliği <http://www.erkurum.gov.tr/cografi-yapi>
- Aras, G., 2011. ‘Kadının Tanımlanması ve İşgücüne Dahil Edilmesi Temel Sorunlar, Çözüm Önerileri ve Değerlendirilmesi’. Baskı Poyraz Ofset Matbaacılık. Ankara, s:23
- Asan, A., Can, M., Fazlıoğlu, A., 2011.’Kırsal Alanda Yoksulluğun Gerçek Yüzü Kadınlar’. strateji geliştirme başkanlığı. s: (1-7)
- Dersan, M., 2012. ‘Kırsal Kadının Mevcut Durumu ve Kalkınma Deneyimlerinden Edinilen Dersler’. Sürdürülebilir Kırsal ve Kentsel Kalkınma Derneği. Ankara, s:20
- Gülçubuk, B., Terzioğlu, F., Güneş, G. ‘Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı’. Eğitim Yayın Ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı. Ankara s:28-29
- İpekçioğlu, Ş., Monis, T., Yalçın, G., Büyükhatipoğlu, Ş., Bayraktar, M., 2012.’Mevsimlik Tarım İşçisi Kadınların Çalışma ve Sosyal Yaşamlarında ki Sorunlar ve Çözüm Önerileri.’ GAP Toprak- Su Kaynakları ve Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü 63040. Şanlıurfa, s:2
- Karataş, B., Derebent, E., Yüzer, S., Yiğit, R., Özcan, A., 1994. ‘Kırsal Kesim Kökenli Kadınların Aile İçi Şiddete İlişkin Görüşleri.’ Mersin Üniversitesi, Sağlık Yüksek Okulu, s:1-3
- Kaya, T., 2011. ‘Kırsal Kadının Tarımsal Yenilikleri Benimsemesini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma. s:16
- Malinowska, M., Radon, A., Özçelik, S., Öğretir, A., Litsiov, V., 2011. ‘Kırsalda Yaşayan Kadınların İşgücü Piyasasına Dönmesi İçin Sürekli Eğitim Yaklaşımının Adaptasyonu.’ AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkez Başkanlığı, Beypazarı Modeli. s:8
- Peker, E., Kubar, Y., 2012. ‘Türkiye’de Kırsal Kesimde Kadın İstihdamına Genel Bir Bakış.’ Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi. s:173
- Schultz, P., 2001. ‘Women’s Roles In The Agricultural Household: Bargaining And Human Capital Investments.’ Yale University, chapter:1
- Soysal, A., 2013. ‘Kırsal Alanda Kadın Girişimciliği Türkiye İçin Durum Değerlendirmesi.’ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi. S:176-183
- Şahin, K., Terin, M., 2009. ‘Van İlinin Sosyal Ekonomik Özellikleri Farklı İki Köyündeki Kadınların Tarımsal Faaliyetlere Katılımı ve Tarımsal Yayına İlişkin Görüşleri.’ Akdeniz Üniversitesi , Ziraat Fakültesi Dergisi, s:40
- TÜİK, 2013. Türkiye İstatistik Kurumu. (<http://www.tuik.gov.tr/ilGostergeleri/iller/ERZURUM>)

- TÜİK, 2013. Türkiye İstatistik Kurumu.
<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>
- TÜİK, 2014. Türkiye İstatistik Kurumu Resmi Web Sayfası (www.tuik.gov.tr)
- Ülker, E., 2013. ‘Kırsal Alanda Kadın Girişimciliğine Etki Eden Faktörler Ve Tekirdağ İlinde Mevcut Durumun Belirlenmesi. s:12
- Yavuz, F., 2003. The Rural Socio-Economic Survey (RSS) for The Master Plan Study on Participatory Watershed Rehabilitation in Coruh River in The Republic of Turkey financed by Japan International Cooperation Agency (JICA), May – July, 2003
- Yavuz, F., Terin, M., Güler, İ., 2014. ‘Bayburt Kırsalında Üretimde Kadının Rolü Ve Etkinliğinin Artırılması Proje Raporu. s:(5-6)
- Yıldırak, N., Gülçubuk, B., Gün, S., Olhan, E., Kılıç, M., 2002. ‘Türkiye’de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları, Uluslar arası Çalışma Örgütü Türkiye Temsilciliği, Ankara. S:11-12

ÖZGEÇMİŞ

20.06.1987 tarihinde Erzurum ili Aşkale ilçesinde doğdu. İlkokulu Zübeyde Hanım ilköğretim okulunda, liseyi Nene Hatun Kız Lisesi'nde tamamladı.2008 yılında Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesinde lisans eğitimine başladı.2012 yılında mezun oldu. 2016 da tarım danışmanı olarak çalıştı ve Bayburt ziraat odasında tarım danışmanı olarak çalışmaya devam etmektedir.

